

ÓLOMBETŰK VILÁGA

TÖRTÉNETEK A BETŰSZEKRÉNY MELLŐL

IRTA
KÓSA REZSŐ

BUDAPEST
ROBICSEK ZSIGMOND KIADÁSA
1896

PÁTRIA NYOMÁSA BUDAPEST KÖZTELEK

TARTALOM

A betűszekrény előtt.

Nyomdai idyll

Dráma a sorzóban.

Nyüzsgés a porban.

Albai első dolga

A betűszekrény előtt.

Egymagam vagyok a könyvnyomtató intézet nagy szedőtermében. Éjféλι némaság titkolózik körülöttem, jóllehet fényes nappal van s a barátságos, aranyos sugarak derűlten mosolyognak be a magas ablakon. Semmi sem zavarja a mély, szinte ünnepi csöndességet.

Egyszerre csak úgy rémlik nekem, mintha a messzi távolból felém csengő hangzavar ütne meg neszező fületem.

Megrettenve pillantok széjjel. Hirtelen nem tudom magamat tájékozni. Ugyan mi ez?

Amint jobban figyelni kezdek, mindegyre közelebből cseng fülembé az a különös hangzavar, míg végre ráismerek.

Az előttem levő szekrény beszél, ezernyi ezer csillogó betűje szólalt meg. És én megértem beszédöket, pompásan értem meg. Nem is csoda. Hiszen annyi éven keresztül nagyon sok ízben hallgattam el hangtalan beszédöket, kiváltképpen mikor az újság elkészültekor a szekrény-állvány árnyékában meghúzódtn, félig éber, félig alvó fejjel lestem az utolsó táviratra éjnek éjszakáján.

Mennyi mindent beszéltek össze ilyenkor! Néha gyönyörűséges valóra vált álmokról, fényes dicsőségről, mámorító boldogságról beszéltek; de leggyakrabban emésztő bánat, kétségbeejtő nyomor, vígasztalatlan gyász zokogott hangjukból. Sokszor, igen sokszor kérdezték egymástól:

– Mit ér ez az arasznyi lét?

S íme, most felel rá az előttem levő szekrény ezernyi ezer csillogó betűje:

– Valóban, mit ér?... Nem tudjuk még, honnan jöttünk, nem is sejtjük még, hová megyünk, s ki mondhatná meg, hogy meg fogjuk-e is valaha tudni... Csupán végig rohanunk az élet szűk mesgyéjén, mindegyre keresve, kutatva, sóvárogva valami után, aminek helyes nevét mind-ekkoráig nem sikerült meglelnünk. Mikor azután elnyűttük az életfonalat, oly sietve szökünk ki a világból, hogy még csak jó éjszakát sem mondhatunk. De ugyan kinek is mondjunk? Hiszen már élve elfeledjük egymást abban a szörnyű hajszában, amelyben még csak meg sem tudunk állapodni, meg sem tudunk pihenni. Minek is élünk?... Igen ám, élünk. Ugyan hányan vannak, akik valóban *élnek* s nem csupán tengődnek napról-napra és kétségbeesett küzdelmet folytatnak óráról-órára? Ezernyi ezer azoknak a száma, akik mintegy félve, csaknem lopva bujdosnak végig az élet kietlen sivatagán – a holnap biztató reménysége nélkül s nem akad senki, aki meleg részvétellel törölné le keserű könnyeiket s gyámolítóan nyujtaná feléjük védő karját. Vígasztalanul és a boldogság éltető napvilága nélkül hurcolják a rájuk mért görnyesztő igát.

Oh, én megértem beszédöket...

«Ne tépelődjél árva sorsodon,
Úgyis hiába!
Csak az kísér majd, ami egykoron,
Inség világa.»

Nem a magam során kesergek én,
Hogy egyre zordul, –
Érzem, kijutok innen idején,
Ebből a sorbul.

Az éhezőknek sorsa fáj nekem,
S nehéz igájok...
Oh, mennyi szenvedés, kín s gyötrelem
Vár még reájok.

Mondják: a földön éden-kertje nyit,
Nekik siralom...
Ah, látva szenvedők sok ezreit:
Őket siratom.

Nyomdai idyll

Néhány perccel a reggeli munkaidő megkezdése előtt volt.

A nagy vaskályha körül állottunk s dermedt ujjainkat melengettük.

Künn csikorgott az isten hidege s az este óta süvöltő, fagyos északi szél most még kegyetlenebbül dühöngött. Majdhogy meg nem döntötte az embert. Koronként beleszorult a kéménybe, ahol iszonyatos sikongatást vitt véghez. Valósággal örültünk, mikor újra kiszabadult belőle.

Mint reggelente rendszeren, most is tréfálkozással töltöttük a pár percnyi szabad időt.

A vékony dongájú Kernyesi megint nem lelte a pipáját s bár csak magában dörmögte, mindazonáltal tisztán megérthettük: azon fogadkozott, hogy akinél megtalálja, azzal majd így meg amúgy tesz.

Rá sem hederítettünk, tapasztalásból tudván, hogy dörmögésével csupán azt óhajtja elérni: valamennyien siessünk lába-kelt pipájának a megkeresésére.

Hátul a sarokban egy behorpadt mellű, fakósárga arcú társunk mélységeset köhögött, azután nagy megerőltetés közepett köpött egyet.

– Megint egy darab tüdő, – tette utána elkeseredett, száraz hangján.

– Mindegy, előbb vagy utóbb, – szólt öreg lehúzónk¹ közömbösen s szintén köhögött.

Utána nagyot hallgattunk.

Többé-kevésbé mindnyájunk tüdeje meg volt támadva. Nem volt mit tréfálnunk. A veszedelmes ólompor folytonos belélekezése, a festék- és kenceszag.

Hirtelen tudakolta valaki:

– Hát Karács hol van?

Olyan egyszerre, mintha villámütés ért volna bennünket, néztünk egymásra, kíváncsian, csodálkozva.

Hol volna? – hát itt van köztünk. De nem volt.

Találgatni kezdtük, hol késhetik. Mindig az első szokott lenni a nyomdában. Soha el nem maradt. Akár télen, akár nyáron; minden áldott napon öt órakor kelt föl s – mint rendszeren megjegyezte: «besétálta a várost», ha szép idő volt, ha esett az eső vagy akár havazott. Szóval sétája semmi körülmények között el nem maradt.

– Talán baja esett? – vélekedett egy nem régóta fölfogadott, fiatal szaktárs.

Nem szóltunk semmit, csupán elgondolkoztunk.

Hát eshetik-e még vele olyan baj, amely miatt be ne jöjjön az üzletbe? Lehetetlen.

Ha csak meg nem halt, – ez pedig nem baj, hanem véletlen szerencse.

Akit világeletemben annyi csapás meg szerencsétlenség ért, mint Karács társunkat, azt valami baj ki nem zökkenti a rendes kerékvágásból.

---

¹ Az a szedő vagy nyomó, aki a szedésről a levonatokat készíti a kézisaajtón.

Szegény feje sok szomorúságot látott, még több gyászt ért. Felesége megszökött egy szőke zenésszel, lánya rossz utra tért, fia pedig saját kezével oltotta ki ifjú életét.

E súlyos csapások előtek benne minden érzést s jégpáncéllal borították be szívét. Ezelőtt sem volt ugyan bőbeszédű ember, de ezután teljesen szótalanná vált. Soha egy fölösleges szót ki nem ejtett a száján. Nem törődött semmivel s nem érdekelt semmi ezen a világon. Élő gépként futotta meg kis körét. Feleletei mindig a ridegségig visszautasítók, maró élesek, cinikusok voltak. Semmi sem volt szent előtte s senki iránt sem tanusított kiméletet. Zord, érzéstelen hangja szinte metszett.

Mi azért mégis tiszteltük őt, sőt öntudatlanul vonzódtunk is hozzá, mert meg valánk győződve arról, hogy szíve alapjában nemes és jó, csak örökös bűba, örökös gyászba borult.

Noha egyforma ridegséggel viselkedett valamennyiünk iránt, mégis úgy tapasztaltuk, hogy a Benceivel szemben használt hangja nem oly igen fagyos meg visszautasító. Mintha vele beszélve, némi melegség vegyülne belé.

Ezt azonban csak futólag gondoltuk, de egymásnak meg nem vallottuk, mivel el nem bírtuk hinni, hogy Karács érezni is tudjon. Habár egy csöppet sem csodálkoztunk volna azon, ha véletlenül rokonszenvet találna érezni azzal a szerény, félnék, halvány arcú fiúval, akit mindnyájan szerettünk.

Mikor a legélénkebben találgattuk, hol késhetik Karács ennyire – fölpattan az ajtó s ki más, mint ő siet be hozzánk.

Legott föltűnt nekünk, hogy arcvonásain szelíd kifejezés ömlik el.

Első percben azt véltük, hogy álmodunk, de amint arcát figyelmesebben szemügyre vettük, kellemes meglepetéssel tapasztaltuk, hogy nem csalódunk.

Karács nem engedett időt a tanakodásra. Ami nem fordult elő évek óta: ő szólalt meg, jóllehet nem igen tudta, hogyan kezdjen belé a mondókájába.

Kérdéseinkkel rögtön segítségére siettünk.

– Mi az, hát ilyen későn kell jönni? Hol volt ebben az istenverte hidegben? Tán elaludt?

– Hát történt valami, – ujságolta élénken s hirtelen elhallgatott.

– Kivel? – fakgattuk néhányan.

– Hát – Benceivel.

– Micsoda?

– Megnősült.

– Megnősült? – csodálkoztunk valamennyien nagyot nézve.

Tudtuk ugyan, hogy udvarol a kis Irmának, aki a nagy augsburgi gépen berak, de hogy már ennyire vannak, arról még csak halvány sejtelmünk sem volt.

– Hát ezért nincs még itt, – jutott eszébe öreg lehúzóknak.

– Honnan tudja? – ostromoltuk Karácst kíváncsi kérdésünkkel.

– Szemtanuja voltam.

– Hát magát meghívta rá?

Tagadólag rázta ősz fejét.

– Dehogy hívott, csak merő véletlenségből kerültem oda... Mint rendesen, ma is ötkor fölkeltem, felöltöztem s besétáltam a várost. Az igaz, hogy veszekedett módon fúj a szél, de nem törődtem vele... Hiszen tudják. A Duna felől azonban oly vad erővel támadt rám, hogy szinte bekergetett a plébánia-templomba. A félhomályban azonnal észre sem vettem, hogy a főoltár előtt néhány sötét alak áll; de azután azt gondoltam, hogy mi a manót kereshetnek azok ott ilyen korán – s lassan előre mentem. Hát mit látok?... Eleinte hinni sem mertem a szememnek, de később mégis csak meggyőződtem, hogy ez itt Bencei, az meg ott a kis Irma. Akkor esküdtek meg.

– Hát a tanuk kik voltak? – tudakoltuk mohón.

– A két főhitelezőnk.

Összenéztünk.

– No igen, hát a szabónk meg a cipészünk.

Önkéntelenül elmosolyodtunk: a hórihorgas szabómester, meg az alacsony, potrohos cipész. No ezek ugyan szépen összeillettek.

– Az esketés csakhamar megvolt, – folytatta Karács, a szokottnál valamivel melegebb hangon. – Kimentek a templomból, én utánok. Az ajtó előtt főhitelezőink elváltak tőlük, az egyik jobbra, a másik balra ment. Kocsinak sehol semmi nyoma s Bencein csak egy szál fekete ruha volt.

– Pedig van egy ócska téli kabátja, – szólt közbe valamelyikünk.

– Majd mindjárt elmondom, hol volt az. A nadrágja föl volt gyűrve, pedig úgy-e? egy mák-szemnyi sár sincs odakint.

– Alkalmasint hosszú volt, – jegyezte meg a lehúzónk.

– Én is azt gondolom, – kapta föl Karács újra a szót. – Utánok sompolyogtam. Egészen a fal mellé húzódva, szorosan egymásba kapaszkodva, siettek előre – a Zöldfa-utcába. Meglátszott rajtok, hogy dideregnek. Mintha valami rosszat követtek volna el, oly lopvást surrantak be a ház kapuján. Önkéntelenül megálltam az utca tulsó felén s várakoztam, bár nem tudtam, hogy mire. Egy darab multán el akartam indulni, midőn Bencei kirohan a kapun, boldogságtól sugárzó arccal. Már akkor a hétköznapi ruha volt rajta s egy csomagot szorongatott a hóna alatt.

– A fekete ruhát! – kiált közbe Kernyési a terem tulsó sarkából.

– Persze, hogy azt. A szegény fiúnak nincs... Utána szaladtam. Kergette a vihar, a hideg. A Széna-téren besietett egy házba, – megvártam. Kis vártatva kijött, most már rajta volt a téli kabátja, de a csomagot nem láttam többé nála. A sarkig követtem, ott aztán elhagytam; de hirtelen visszanézve, láttam, hogy betért egy hentesboltba. Bizonyára akkor vásárolta meg a menyegzői lakomára valót – abból a pénzből, amelyet a télikabátján fölül biztosítékul letett a ruha-kölcsönadónál.

Karács egyszerű elbeszélése végzetlenül megghatott bennünket. Szívünk mélyéből megsajnálunk a szegény fiút meg azt a kis lányt. (Tehát azért esküdtek meg titokban, mivel szégyelték nagy nyomorúságukat!) Még jobban megsajnálunk őket, midőn azt híresztelte valaki, hogy az új pár bejött dolgozni. Olyan szegények, hogy még ezt a rájuk nézve örökké emlékezetes napot sem szentelhetik magoknak. Nagy szegénységökhöz még az is járul, hogy Bencei apja már két éve betegen fekszik.

A hír valónak bizonyult. Nemsokára színről színre láttuk az új párt.

Bencei fölöttébb meghatottnak látszott, bár átcsillámlott rajta a boldogság verőfénye. Irma kevésbé volt meghatva, inkább elégedettségtől sugárzott csinos, kerek arca. Szakasztott úgy, mint máskor, fogtak a munkához.

Mi nem árultuk el magunkat, csupán lopva, titokban megfigyeltük őket.

Pár perc multán Karács odasúgta nekem, hogy vendégeljük meg az új párt. Ez lesz aztán a meglepetés.

Tüstént tovább adtam a jelszót. Mint a futótűz, oly gyorsan terjedt el a nyomdában.

Előre örvendtünk az ünnepies meglepetésnek. Mindegyikünk késznek nyilatkozott részt venni benne, csak azt nem tudtuk, honnan teremjük ki a pénzt hozzá.

Szombat reggel volt. Ilyenkor egyikünknek sincs már néhány garasnál többje.

Honnan vegyünk hát egy lakomára való összeget?

Karács meg én utcáról utcára jártunk s kezdtük társainkat megkoppasztani.

Kernyési ideadta utolsó öt krajcárját, amelyet még dohányra tartogatott. Benceiért szívesen meghozza az áldozatot: hát nem pipázik estélig. (Pipája ezalatt megkerült!)

Öreg lehúzónk visszavette a fiútól négy vasát: nem olvas ma lapot. Lemond mára a szellemi élvezetről. Itt van. Mára nem kell egyebet tudnia, mint azt, hogy Bencei titokban megnősült. Érdekesebb ujságot még a lapok sem hozhatnak.

A gépmester följánlotta gugyiját. Nem fogadtuk el, pálinkával le nem rontjuk a menyegzői lakoma ünnepi fényét.

Bár lassacskán és csak apránként, mindazáltal gyűlt a pénz. Hetven-nyolcvan krajcár csakhamar együtt volt.

Mínthogy pedig a közelében iható bort nem lehetett kapni, azért tehát sört hozattunk. Igaz, mert olcsóbb is volt. Azonfölül tormás virslit meg kenyeret is.

A betüraktár hosszú asztalán kitergettünk néhány ócska újságot. (Ezek voltak a mi abroszaink.) Azután összeszedtük a nyomda összes poharait. Csak néhány akadt, de annál több palack. Ahány pohár volt, annyiféle nagyságú.

Mikor mindezeket az előkészületeket a legnagyobb csöndben megtettük volt, bevezettük Benceit meg a feleségét a raktárba, ahol azalatt az egész nyomdaszemélyzet összesereglett.

Midőn az ünnepelendők beléptek az ajtón, Karács fölkapta telt poharát s harsány hangon kiáltá:

– Az új pár egészségére! Az isten éltesse! Éljenek!

Rázúgtuk, hogy: éljen!

Látniok kellett volna Benceit, azt a szegény fiút. Nem tudta, nevéssen-e vagy sírjon? Kenyérhez, virslihez vagy pohárhoz nyuljon-e előbb? szóljon-e vagy talán ne szóljon? – olyannyira meglepte titokban történt egybekelésének a fölfedezése és mód fölött meghatotta váratlan ünnepeltetése. Csupán hosszas unszolásunkra mert étel-italhoz nyulni.

Felesége ellenben azonnal beletalálta magát vidám helyzetébe: jóízűen evett s sorra koccintott velünk:

– Éljenek! Mi is élünk!

A szerény lakoma befejezése után, midőn újra ott álltunk szekrényünk előtt, ezt kérdeztem Benceitől:

- Miért nem halasztották holnapra a menyegzőjüket? Akkor jobban ráérték volna.
  - Nem lehetett.
  - Mi okból?
  - Mert édes jó apám minden áron meg óhajtotta élni a mi menyegzőnket, a mi boldogságunkat. Sietnünk kellett, mert tegnap óta oly súlyosra fordult a betegsége, hogy minden percben vége lehet. Nem is hiszem, hogy a holnapot megérje.
- Azzal szorgalmasan tovább szedett, föl sem pillantva többé a szekrényéről, mintha nem is ő nőült volna meg s nem is az ő atyja halódnék.

Dráma a sorzóban.²

I.

Minél közelebb ér a nyomda festékes ajtajához, annál feltünőbb módon lassúlnak meg szilárd, súlyos lépteik.

Az ajtó előtt hirtelen megáll.

Zavart nyugtalanság, kínos tétovázás tükröződik barnás piros arcán.

A háta mögött hirtelen felhangzó, gyorsan közeledő léptek élénk zaja hallatára, sietve, remegő kézzel nyit be a nyomtató helyiségbe.

Egy kifelé igyekvő, most még nem szurtos szedőgyerek beléütközik a sebesen belépő Hasáb János szaktársba.

– Itt van már Zsarnay úr? – tudakolja a gyerektől nyomban, halk, kissé fojtott hangon.

– De itt ám. – adja vissza a szót a kérdett némi kárörömmel. – Meg is háringolta³ már Lenkés urat.

– Miért? – szepeg Hasáb, félénk kíváncsisággal tekintve szertesét.

– Mert későn érkezett.

Hasáb szívét szorongó aggodalmak rohanják meg. Reá is vár amolyan «háring». Ő szereti ugyan a jó sósat, főleg ma, hétfő reggelén, a tegnapi napon alaposan elrontott gyomra helyrehozása céljából; ámde – Zsarnay uraméitől szörnyen retteg, mert azok mód nélkül – paprikásak szoktak lenni mindenkor.

– Nesze a kalapom meg a botom, – határozza el magát Hasáb egyben s odanyújtja a mondott tárgyakat a bizalmasan mosolygó gyereknek.

– Nem lehet, – ellenkedik a fiú. – Korhelylevesért kell mennem a spánomnak.⁴

Azzal ki akar surranni az ajtón.

– Te haszontalan kölyök! – tör ki a szenvedélyes Hasáb s nyakon csípi a gonosz csontot.

– Úgy képen felejtelek, hogy az ördög is elvisz!... Nesze, fogd... Pár pillanat mulva hozd fel utánam.

S Hasáb akként halad föl az emeletre, mintha ki tudja: már mióta érkezett volna meg. Elsétálva Zsarnay művezető üvegkalickája előtt, némi kerülővel tér be az utcájába.⁵

Hátspánja szokatlan komoly arccal fogadja elmormogott köszönését, de még annál is komolyabb hangon mondja:

– Zsarnay úr már kereste magát.

Azaz észrevette az itt nem létedet.

---

² Sorzónak azt az eszközt nevezik, amelyben a szedő sorokká alakítja a beléje szedett betűket.

³ Megfeddni, kiszidni.

⁴ Spán = azon egy utcában álló szedők így szólítják egymást.

⁵ Utca = a betűszekrény-állványok közt levő köz, ahol a szedők dolgoznak.

- Mi köze hozzá? – dörren rá, ingerülten a későn érkezett szaktárs.
- No, no... De rossz kedve van megint, – szól spánja meglepetten. – Alkalmasint a ballábával kelt föl.
- Azzal kelek, amelyekkel akarok! Érti?
- Ejnye be zokon vesz egy kis tréfát.
- Az ilyen éretleneket kikérem magamnak.

Hasáb kezébe veszi sorzóját s tekintete merőn tapad a beléje szedett sorra. Szombat este üresen hagyta sorzóját. Hogyan került beléje ez a rövid sor?!...

A sorocska csupán két szót tartalmaz, nem többet. Elolvassa:

«Legyen résen!»

Önkéntelenül ismét elolvassa; egyszer, kétszer, háromszor fut végig rajta. – Nem fér a fejébe: vajjon mi okból legyen résen? Talán beárulta őt valamelyik «jóakaró»-ja a faktornál, hogy gyakrabban ugyan, de annál nagyobbakat szokott késni reggelente, mert ágya nem akar vele jönni a nyomdába s ezért legyen résen?

Hiszen ezt az intelmét egész nyíltan is tudtára adhatta volna neki ismeretlen jóakarója. Valóban, hanem ki tudja: nem szedte-e valami más ok miatt sorzójába azt a figyelmeztető, óvó két szót?

Hasáb nem bírja elképzelni, bármennyire töri is rajta az eszét: vajjon mi egyébért tette volna? S ugyan ki az az ismeretlen intője?

Hirtelen fölüti fejét s fürkészőn síklik kandi tekintete arcról arcra: hátha történetesen föl-fedezhetné valamelyik ismerős pályatársában – az ismeretlen figyelmeztetőt?

Csakhogy azok közül egyik szál sem pillant feléje. Elég nekik ma a magok «jammer»-jával küzdeni.

Bizonyára spánja cselekedte meg vele ezt a boszantó tréfát. Neki mindig van kedve az ilyen dévajkodásokra. Különbén mi végből is kellene résen lennie, őrt állania?

Hiszen... ámde Hasáb nem fűzi tovább ezeket a céltalan kérdéseket. Amúgy is föl a feje.

Még folyvást nehéz kábulat súlyosodik agyára a tegnapi éjjel potyába megivott rabvallatótól.

– Hogy még a potyának is meg kell adni az árát, – juttatja nem egy ízben eszébe a fejfájdító kábulat.

Haragra gerjedten kapja az intő sort kövér újjai közé s a következő pillanatban már eltűntek az éles, vadonat új betűk a csillogó szekrény duzzadt rekeszecskeiben.

– Máskor ne gyerekeskedjél velem, – fordul hátra nyugodtan dolgozó spánjához.

– Mi baja? Megbolondult?

– Majd megmondom, ha sorzómat sorostul a fejéhez vágom.

Spánja nem képes magához térni ámulásából. Koronként azután észrevétlenül megfordul s lopva, csodálkozóan tekint Hasábra.

– Ez ma kötni való bolond, – gondolja ilyenkor.

II.

A délelőtt folyamán a mosolygó szemű, kis Cili gép-revisiót hoz Hasábnak.

Szaktársunk ma kétszeresen örül a revisió-ívnek. Ezzel a biztos útlevéllal a kezében, ott is hagyhatja szekrényét, amelytől hétfőn rendesen csömörlik, meg be is nyithat a gépterembe, még pedig anélkül, hogy a főgépmeister kiutasíthatná onnan s megláthatja Vilmát, azt a csábos leányt, szive szép szerelmét, gyönyörködhetik észvesztő mivoltában, sőt talán még szólhat is vele, suttozhat neki észrevétlenül néhány enyelgő szót.

S ez az édes gondolat elfeledteti vele imént támadt bossúságát s vidám jókedvre hangolja. Mire felkapja az ívet s vesz a megjelölteknél meg kopottabb, még sérültebb betűket, (lát is ma!) azután besiet a különféle szaggal telített levegőjű gépterembe, hogy mentül előbb kívül essék Zsarnay úr látókörén, aki hétfőn rendesen kettőzött figyelemmel kíséri szedőit.

Hasáb ráfekszik a festékes, kenceszagú formára⁶, s mialatt kereső keze összeszurkálgatja a betűket, addig vágyó pillantása sóvárgó örömmel száll szerteszét a fülsértő módon sivító gépek között.

Csakhamar megakad röpkedő tekintete egy, háttal feléje álló leányalakon, a csábító Vilmán.

Az alig tizenhét tavaszt ért Vilma feslő rózsabimbó. Olyan sugár a termete, akár az ingó nádszálé. Vakítóan fehér arcán az ifjúkor egész varázshatalmú csábossága ül. Vérpiros, telt ajka körül szüntelenül az észrablás démoni mosolya lebeg. Nagy, villogó, fekete szemében elszédítő igézet lángol és kísérti a reá tekintőt. Derüs homlokára művészien kigöndörített fürtöcskék borulnak s ébenfekete, hosszú haja koronaként diszíti gömbölyű fejét. Kacsói oly rózsás fehérek, lábacskaí meg oly ingerlően picinyek. Szerényen domborodó keblén hódító kellem ömlik el s egész valóján a fiatal kor hamvas üdesége ragyog.

Mondják is igen gyakran a kollégák egymással szólvást:

– Ilyen csábos szépségű gépleányunk sem volt még, amióta itt állok, pedig ugyancsak régen kerültem ide. Nem csoda, hogy mindnyájunkat megbabonáz. Hisz olyan észvesztő a nézése, olyan elbűvölő a szépsége.

Nyílt titok nyomdászerte, hogy Hasáb János a bájos szépségű Vilmácska kedvese.

Hasáb mámoros boldogsággal nézi, csodálja az igéző gyermeket.

A maszatos, festékes ablakon áttörő tavaszi napsugarak barátságos hízelkedéssel sugározzák be Vilmának szép fejét, hattyúnyakát, idomos tagjait, karcsú alakját. Ragyogó verőfényben, meleg sugár-özönben úszik ebben a pillanatban.

S amint Hasáb gyönyörködve szemléli szerelme bűbajos angyalát, csaknem elröppen színtelen ajakáról a szíve mélyén lobogó vágy lelkesült felkiáltása:

– Oh, ne mozdulj! Maradj így sokáig, örökké! Olyan angyali szép vagy így!

Egyszer csak, mintegy villámként cikáz át agyán az a figyelmeztető két szó:

– Legyen résen!

Önkéntelenül, megzavarodva kapja le Vilmáról kéjelgő tekintetét. Egy percig nem képes leküzdeni hirtelen ránehezült zavarát; de amint azután fölveti szemét s belemélyeszi sóvár pillantását a most már feléje fordult szépséges leányka fénylő szempárjába, abban a nyomban elfelejti azt az intó két szót, elfelejti egész környezetét, a nagy helyiséget, saját magát s csak

---

⁶ Forma = az ív megszedett oldalai kirakva.

öt látja, szenvedélyes szerelme tündéri alakját, csak azt tudja, hogy mindenre képes érette, csak azt érzi, hogy a legnagyobb áldozatokat is meghozza, hogy meg tudna halni Vilmáért: oly lángoló tűzzel szereti, oly perzselő, örült szerelemmel imádja, isteníti őt, csókolja még a lába nyomát is. Tökéletesen rabja a leánynak. Nem lát más senkit körülötte, nem hall semmit, csupán csak őt nézi elszedülten, észfosztva, égbe emelő gyönyörtől üdvözülten.

Heves szenvedélye már-már elragadni kész Hasábot. Ellenállhatatlan erővel ösztönzi, lázas tűzzel hajszoja, hogy oda boruljon Vilma parányi lábaihoz vagy halmos keblére omoljon, s megkérdezze tőle: vajjon mit kíván, mit óhajt, hogy megcselekedjék érette? Édes-örömet vállalkozik mindenre, rögtön teljesíti legforróbb vágyát is, oh, csak ne tekintsen reá ily észbomlasztó csábossággal, ne vigye az örületbe. Szendélyesebb lángolással már amúgy sem éghet érette.

S mikor az elkábult szaktárs oda akar rohanni Vilmához, aki szemével, ajkával, teljes valójával egyszerre mosolyog feléje, abban a pillanatban tűnik fel vésztyjósón a főgépmeister testes alakja a tulsó gép mögül.

Kissé lehűtve nyul Hasáb ára után, hogy folytassa munkáját. Alig fogott még jóformán bele, amint nyugtalan tekintete már ismét Vilma arcára síklik.

A fiatal gépmeister éppen akkor csipkedi meg a leány rózsás arcát.

Hasáb bősziült tigrisként ugrik a gyanútlanul csipkedő gépmeisterhez s miközben erősen megragadja karját, önmagából kikelten riad reá:

– Ne nyuljon többé Vilmámhoz, mert leütöm!

III.

A rákövetkező nap reggelén Hasáb a legnagyobb lelki nyugalommal közeledik utcája felé. A tegnap délelött sorzójában lelt figyelmeztető sort már régen elfelejtette.

Helyére állva, nem hül el azon a szokatlan dolgon, hogy sorzója ma nincs a rendes helyén: a szekrényszélén, hanem egészen fönt a számokat tartalmazó rekeszeken ötlük szemébe. Amint kezébe veszi, gerjedő indulatossággal látja, hogy újra beléje szedtek egy sort. Végig tekint rajta:

«Kutya van a kertben!»

– Kutya teringettét annak a semmiházinak! – fakad ki boszúsan s nagy erővel csapja sorzóját szekrényéhez. – Mit izél velem?

Spánja csak nézi őt némán, ámulón. Nem tudja mire vélni haragos csapdosását.

Megtudakolni pedig nem meri tőle okát. Úgy sem tudná meg, Hasáb legföljebb jól össze-szidná: mi köze hozzá? Ilyen szenvedélyes már ő. Indulatosságában még a legkedvesebb barátján is keresztül menni képes.

Kis vártatva Hasáb odafordul csodálkozó spánjához:

– Tudja, velem ne figurázzék, – mert látja ezt a sorzót? – ezzel hasítom be a fejét.

S szemei villámokat szórnak a megfenyegetett pályatársra.

– De hát mit akar tőlem? – hüledezik jámbor arcú spánja.

– Minek szed különféle ostobaságokat a sorzómba?... No, most szóljon.

– Én? – bámul spánja. – Örülök, ha magamnak eleget bírok szedni.

Hasáb visszafordul szekrényéhez s gondolkozóba esik.

Spánja nem szedte sorzójába a két óvó sort, de hát akkor ki cselekedte meg?

Szertehordozza kutató tekintetét arcról arcra, lassan, fürkészőn; csakhogy kémkedése hiába-való. Semmi gyanúsat, vagy csak szembeötlőt sem vesz észre a nyugodt arcokon. Egy különös tekintettel sem találkozik leskelődő pillantása; olyan röpké tekintettel, amely véletlenül árulójjává lenne az illetőnek.

Senki, senki!

De valaki mégis csak beléje szedte sorzójába s vajjon miért?... Mi lehet oka annak, hogy mind a két ízben óvó figyelmeztetést s nem a szokásos pajkoskodást? Vagy éppen gúny-nevet.

Tegnap: «legyen résen», ma meg: «kutya van a kertben!»

Nem bírja elképzelni: miért legyen résen? Nem tudja elgondolni: honnan fenyegethetné valami veszedelem? Előre láthatólag nagy veszedelem.

– Talán Vilma részéről? – villan át tépelődő lelkén a bizonytalan kérdés.

Egész mivoltában összerenzen s mereven, mintegy gépiesen bámul maga elé. Egy percig egyetlen gondolata sincs.

Vilma részéről fenyegetné őt veszély? Résen legyen, mivel meg fogja csalni, lóvá akarja tenni... Vilma, az az észháborító, kecses teremtés, szíve-lelke bálványa, mindene... Nem, nem lehet!... Örültség, a legveszettebb örültség, ilyet csak képzelni is felőle... Hiszen olyan csábító szépségű, olyan elvesztőn örvénylő a nézése, s Hasáb annyira szereti, oly forrón, oly szenvedélyes ragaszkodással vonzódik hozzája.

Nem, nem lehet! Ezerszer nem!... Örültség, gonoszság ilyet csak gondolni is Vilmáckája felől.

S mégis, mégis... Hátha csakugyan igaz, hogy résen kell lennie, mivel kutya van a kertben?

Vilmája megcsalná őt, aki oly kimondhatatlanul szereti, akinek nincs más boldogsága kívüle s akiért egyedül érdemes hordania a napnak fárasztó terhét.

Ez a sötét, megőrzítő gondolat vérét mind agyára kergeti. Szemei kidüllednek, tekintete megmerevedik, kezei meg görcsösen szorulnak ököibe.

Kejtő Dénes szaktárs, aki ebben a pillanatban ránéz, szinte elijed tőle s azt gondolja, hogy megbomlott: olyan vad, rémületes kifejezés torzítja el vonásait s annyira örületes szenvedélyesség merevül meg félelemgerjesztő pillantásában.

Hasáb néhány percig nem gondol semmire, nem is képes rá, – csupán azt érzi, hogy ha valóban csalfaságon, hűtlenségen érné Vilmát, akkor valami borzasztót, valami rettenettest követne el vele; de az nem lehet igaz, hogy Vilma, az ő Vilmája, az az angyali szép gyermek csak ámítgatná, pusztán hitegetné. Nem lehet!... Szereti, viszontszereti. Hogy is ne szeretné...

Mikor Hasáb csak egy futó percet is késik este a könyvnyomtató helyiségéből jövet, Vilma már hogy aggódik, mennyire remeg érette...

– Hol maradsz ilyen soká?... De lassan jössz mindig... Alig bírlak megvárni...

S mégis, kutya van a kertben!

– De hát csak hadd legyen, – beszél Hasáb önmagával. – Szeretnéd, úgy-e? ha Vilmácskát féltékenységgel gyötörném. Bánod, hogy olyan igazán szeret. Óhajtanál összeveszíteni vele. No abból ugyan nem eszel, te konkolyhintő!

Lám, mily híven szereti őt a szép leány s az a zsinigre való mégis azt meri mondani, hogy «kutya van a kertben». Tegnap este is mennyire bizonykolta Vilma előtte hő szerelmét, sőt még lángolóbban égne érette, ha meglepné őt a Bleiberg Izsák zálogos boltja ablakában ékeskedő aranykeresztel. Meg is veszi neki, csak akadjon egy kis különórája.⁷ Nem a világ az az egypár rongyos forint. Hadd díszítse Vilma hattyúnyakát a csinos kereszt! hadd imádjá őt még jobban, még forróbban – a kertben rejtőző kutya boszúságára... Hogy pukkadna meg sárga írgységében, tehetetlen mérgében...

Mindamellettsajátságos, leverő gondolatok száguldoznak át Hasáb agyán s aggodalmas érzések lepik meg szívét, midőn aznap este megpillantja a reá várakozó Vilmácskát. Egy rohanó percig szóhoz sem tud jutni. Lassankint lázas reszketés nyargal végig tagjain. Nem engedi elindulni a leányt; ott fogja a kapualjban.

– Vilma! te tudod, hogy mennyire szeretlek, – kezdi szenvedélyes hangon s csaknem rámerevedik tekintete a leány arcára.

Vilma szótlanul emeli rá csábos, észbomlasztó pillantását.

– Senkit sem szerettem még úgy, mint tégedet, – folytatja mindegyre hevesebben s szorosán a leány mellé lép. – Te vagy minden boldogságom ezen a világon.

Lélekezete mind gyorsabb, szagatatottabb lesz; lehelete folyvást hevítőbb melegséggel csapja meg Vilma arcát.

– Ha tégedet el kellene veszítenem, ha megcsalnál valaha – abban a nyomban megölnék!

Vilmának csupán válla rezzen meg alig észrevehetőn a szörnyű fenyegetőzés hallatára.

– Meg tudnád tenni? – lebben el ajkáról a kérdés ingerkedő kétkedéssel.

– Meg én, – viszonozza Hasáb szenvedélyes heveséggel s szemében baljóslatú tűz gyúl ki.

– Komolyan? – tamáskodik a leány még ingerkedőbb hangon s végzetlen csábossággal tekint a fenyegetőző szaktárs szeme közé.

– Százszor is, – erősíti a kérdett lázas reszketéssel s csodálatos ellágyulás cseng hangjában, midőn folytatja: – Annyira bízom benned, oly igazán szeretlek én téged!

S megragadja a leány idomos jobbját.

– Jaj! – sikolt fel Vilma s hirtelen visszakapja karját. – De goromba vagy.

Kedvetlenül fordul el Hasábtól.

– Vilma, nem akartam, – szól ez esdően. – Bocsáss meg, hogy fájdalmat okoztam... Nem szándékosan történt...

Megfogja a leány karját s gyöngéden símogatja meg néhány ízben.

– Eredj, – durcáskodik Vilma, eltolva magától a nyájaskodó férfit. – Még most is fáj a helye.

– Ne haragudjál, édes Vilmácskám... Hiszen nem akartam...

– Tudom, holnap meg fog látszani a nyoma...

---

⁷ A rendes napi időt meghaladó órákat külön díjazzák.

- Nem fog, – vág közbe Hasáb hevesen, – ha megengeded, hogy még ma lecsókoljam.
- Eredj, te bohó! – válaszolja röviden s megindul kifelé.
- Úgy-e, nem haragszol már? – kéri Hasáb, oldalára kerülve a leánynak.
- Nem, habár nagyon megérdemelnéd bolondoskodásod miatt.
- Hát miért bolondítottál meg?... Először szivemet raboltad el, aztán józan eszemtől fosztottál meg.

Vilma nem szól semmit, csak ráemeli Hasábra észzavaró pillantását, s aztán egy percig arcán nyugtatja. Jól tudja, hogy csábító nézésével teljesen elszédíteni képes a férfit, aki most csakugyan elszédülten, boldog önfeledtséggel pihenteti rajta égő szemeit.

- Ha meglepnél azzal a helyes kis kereszttel, – szólal meg Vilma azután egyszerre – tudom, még jobban megtetszeném neked: olyan jól illik a nyakamra.
- Jobban már nem tetszhetel nekem, – mondja Hasáb neki tüzesedve. – Hanem azért azt a keresztcskét megkapod... Gyere a zálogoshoz.

Vilma örömteli csodálkozással néz rá s mohón tudakolja:

- Most mindjárt megveszed!
- Mindjárt, ha hitelbe ideadja; de azt nem hiszem, bár ismer engemet. Megmondjuk a zálogosnak, hogy tegye félre s ne adja el senkinek; szombat estére eljövünk érte s megveszem.
- Igazán megveszed? – örül most Vilma. – Nem is drága. Csak öt forint... Talán olcsóbb pénzért is ideadja. S nekem oly pompásan illik. Már fel is próbáltam: ma délben ott jártam a zálogosnál... Megveszed... Oh, te kedves!...

Erre a kedveskedő hízelgésre oly mámoros boldogság szállja meg Hasábot, hogy észre sem veszi a sarkon gyorsan beforduló úri fogatot: egyenesen neki tart.

Ha Vilma hirtelen vissza nem rántja a férfit, hát bizony elgázolják a szilaj lovak.

IV.

Másnap Hasáb János ismét nem a rendes helyén találja sorzóját, hanem a szekrénye közepén pillantja meg.

Erre ösztönszerű félelem borzongatja a hátát.

Kezébe ragadja a sorzót s remegéssel vegyest boszúsággal síklik végig tekintete a beléje szedett soron. Tartalma a következő:

«Hát mégsem nyílik ki a szeme?»

Névtelen, homályos aggodalmak rohanják meg remegő szívét, miközben kicsinyben múlik, hogy a sorzót ki nem ejti kezéből. Merőn, mintegy gépiesen bámul maga elé.

Hát csakugyan igaz? valóban csukva vannak a szemei, hogy nem képes meglátni mindazt, ami körülötte történik? Komolyan megcsálná Vilma?...

Mitevő legyen, hogy megtudja: mi van a dologban? Egyáltalában van-e csak némi alapja is a vádaskodásnak? Hátha mégis csak tréfát űz vele valaki. Bolond tréfát, amely előbb-utóbb még igen gyászosan végződhetik...

Ah! bárcsak kipuhathatná az illetőt, aki ama három intő sor mögött rejtőzik... Bárcsak szólhatna vele, kivehetné belőle: mennyi való-igaz a rendbeli figyelmeztetésekből?... Ugyan hát ki az az ismeretlen kolléga?

A szanaszéjjel álló társai közül egyik sem pillant feléje, egyik sem kíváncsi megtudni: vajjon minő hatással van szegény fejére a mai sor?...

De önmagától csak nem kerülnek sorzójába a sorok? S miért éppen mindig csak óvó intések? Mégis csak van valami a dologban. Minden esetre van. Ki mondhatná meg, azonban hogy mi és mennyi az?...

Mit tegyen? mire határozza el magát?...

Bízató reménység s ijesztő kétség váltakoznak szívében. Semmire sem tudja magát elszánni, sőt annyira belemerül a zaklató, gyötrő kérdések útvesztőjébe, hogy egy kicsiny oldal-szedésben két szemben «temet»⁸ s egyszer «lakodalmazik».⁹

Csóváltatja is boglyas fejét a hórihorgas javító.

– Hasáb sohasem szedett ilyen rosszul, – dünnyögi magában. – Ugyan mi lelhet?

Hasáb csak nem képes megszabadulni szorongó aggodalmaitól, nem bír erőt venni nyugtalanító érzésein, nem tud uralkodni magán. Bizonyosságot áhít, bizonyosság után sóvárog teljes lelkéből. Nem képes ellenállni annak a hajszólo vágynak, hogy be ne surranjon a gépterembe – Vilmájához.

Sietve hagyja el helyét s észrevétlenül lopózik be a lármás terembe. Amíg nézi kedvesét s egy-két futó pillantást cserél vele: leszakadni érzi lelkéről a kétség és aggodalmak mázsányi súlyát, egész fojtó terhét, de midőn visszatér helyére s eszébe jutnak az intő sorok, ösztönszerűleg remeg össze. Úgy érzi, mintha szívét valaki jéghideg kézzel szorítgatná s átláthatatlan sűrű sötétség borítaná el lelke egét.

– Mitevő legyek? – sürgeti, kínozza a kérdés egész napon át s nem tud feleletet lelteni rá.

Végre este felé egy gondolat-szikra tör át lelke félelmetes homályán.

Igen, ezt cselekszi. Kár, hogy ez a gondolat már előbb nem ötlött eszébe.

Mielőtt Hasáb aznap este eltávozik a helyiségből, a következő szavakat szedi sorzójába:

«Nyissa hát ki, hadd lássam meg én is – a kutyát a kertben.»

Mire izgatott remegéssel helyezi sorzóját a szekrénye közepére s szapora léptekkel hagyja el a nyomdát.

Vilma most nem vár reá. Sürgős nyomtatni való akadt: ott kell maradnia.

Hasábot útközben lázas nyugtalanság lepi meg. Csodálatos hevültségétől még éjjel sem bír megszabadulni. Nyugtalan hánykolódás közepett telnek a félelmetes hosszú órák.

– Hátha csak gyerekes tréfa az egész – száll át forró agyán.

Oh, bár úgy volna! Ki örülne neki jobban, mint ő?... Hanem azok a sorok, azok az óvó, nyugtalanító sorok... Csak nem tudja száműzni őket elméjéből, folyton-folyvást csengenek fülében aggodalomkeltőn, szívszorítón.

---

⁸ Temetés = több egymásra következő szót elfeledett megszédni.

⁹ Lakodalom = több együvé tartozó szót kétszer szed meg egymás után.

Már egy percre úgy rémlik neki, mikéntha látna valakit, de annyira elmosódottan látja, hogy nem bírja fölismerni az illetőt, nem tudja kivenni még arcvonásait sem s az Vilma után akarna nyulni, hogy elszakítsa tőle, letépje kebléről.

– Ne bánts! – kiált fel erre nagyhangosan, fenyegető kézmozdulattal.

Szobaasszonya ijedten riad fel könnyű szenderéből s elsikítja magát rekedtes hangján:

– Segítség! Tolvaj! Rabló!

– Legyen nyugodt, – csitítja Hasáb megnyugtatóan. – Ne féljen, nincs idebenn senki.

– Dehogynincs! – remeg a halálosan megrémült öregasszony. – Tisztán hallottam a szavát.

– Én szóltam, asszonyság.

– Ne beszéljen! Rablónak a hangja volt! Valaki belopózott. Hallottam a lépteit... Most is! – kiált fel egyszerre.

– Ne féljen! Én mozdultam meg.

– Nem, nem! Gyújtson csak hamar világot! Rabló van idebenn.

Hasábnak kénytelen-kelletlen föl kell kelnie s gyertyát gyújtania – a reszkető öregasszony megnyugtatóására.

– Nézzon csak figyelmesen mindenhová, különösen az ágyak alá... Ide, ide... az enyém alá...

Hasáb odavilágít s kedvetlenül dohogja:

– Nincs senki...

– De csak nézze meg még egyszer. Rossz ember nagyon meg tud lapulni.

Hasáb fokozódó kedvetlenséggel jár szerte a szobában s oda se tekint, ahová a lobogó gyertyalánggal világít. Ágya közelébe érve, hirtelen eloltja a gyertyát s gyorsan lefekszik. Még sok szavába kerül, amíg az ijedős öregasszonyt le bírja csöndesíteni, meg tudja nyugtatni.

A felzavart férfi elaludni erőlködik, csakhogy az álom tündére nem akar bágyadt pilláira leszállni. Minduntalan azon a szívszorító, bizonytalan kérdésen forog esze: vajjon mily választ fog holnap sorzójában találni?...

Midőn nagysokára mégis sikerül elszunnyadnia, rémesnél rémesebb álmok döbentek, gyötrik lelkét.

V.

Reggelre kelve Hasáb a rendesnél jóval korábban indul a nyomdahelyiségbe attól a biztató reménységtől úzve: hátha még ott lelhetné szekrényénél azt a bizonyos «valaki»-t, aki megkondította s minduntalan félreveri szívében a vészharangot.

Csakhogy hiába siet, nem kapja már ottan. Senki fia sem áll szekrényénél. Már messziről észreveszi, hogy sorzója az éjén át visszakerült helyére. Megfordult tehát már az ismeretlen figyelmeztetőnek a kezében.

Hasáb nem meri fölvenni a szekrény széléről. Attól fél, hogy még ki találja ejteni lázasan reszkető baljából. Lehajol hozzája s úgy pillant végig a beléje szedett sorokon. Egyszerre szeretné elolvasni valamennyit s megtudni tartalmukat, szemei azonban kápráznak, vére mind

fejébe száll. Egy árva betűt sem képes megismerni a sok közül, bármennyire mered is rájuk tekintete.

Sebesen, hangosan lélezkzik, szíve meg örületesen dobog, midőn elvégre meg tudja ismerni a táncra kerekedett betűket.

A sorok következőkép szólnak:

«Most nyissa ki a szemét, estére meg a fülét.

Vilmáék háza udvarán a vendéglősnek kerti helyisége van, amelyhez bejövet jobb oldalt lugasféle van ragasztva. Ebben az ön előtt bizonyára ismerős lugasban esténként két galamb turbékol. Hallgassa meg őket a kerítés mögött, miként én tettem s ön is meg fogja tudni, hogy – szegény elámított bolond fülel a kertben.»

– Tehát igaz! Mégis igaz! – szakad fel Hasáb gyötrött kebléből a hirtelen ért csapás lesujtó keserve.

Belefogózik szekrényébe. Olyan gyöngének érzi magát egyszerre s annyira reszket tagjaiban, hogy csak alig tud megállni, térdei pedig minduntalan megcsuklanak. Nem képes magához térni, nem bír felocsúdni a marcangoló, éles fájdalom, a megcsalatas égető keserve alól.

Vilma nem szereti őt, csak szédítgette eddig észvesztő nézésével, csak ámitgatta fiatal, üde alakjának ellenállhatatlan csábosságával, csak hazudott imádságos kis szájával. Hitegetés volt minden szava, csalfaság minden mosolya, hazugság minden imája. Hazugság és hűtlenség teljes valója...

Hasáb nem tudja, mit cselekszik. A sorokat, a melyek feldúlták boldogsága tündöklő mennyországát, markába kapja s néma dühvel vágja oda a javító székre. Azután fogja ócska kalapját s szó nélkül, tenger fájdalommal szívében, távozik a teremből.

A hosszú udvaron áthaladva, először az alacsony, kövér Kovácsba botlik, azután a kis Cilibe ütközik; de egyikét sem ismeri meg, annyira zavart a pillantása. Tompító kábulat üli meg agyát, reménytelen sötétség borítja el lelkét. Nem képes csak egyet is gondolni, nem bír föleszmélni. Úgy érzi, mintha az egész kerek világ forogna vele, mindegyre gyorsabb, szédületesebb módon. Kilépve a kapun, a befelé siető művezetőnek a tyúkszemés lábára hág.

A vezető haragosan rivall rá Hasábra érzékeny fájdalmában.

Az elkábult kolléga morog valamit fogai közt öntudatlanul, hanem a kalapját meg sem billenti, csak megy tovább. Megy a nélkül, hogy tudná, hová, merre? Cél- és iránytalanul kóborol szanaszét a főváros zajos utcáin. Majd megáll, majd pedig megindul. Az út sarkára érve, visszafordul; de alig halad egy darabot előre, hirtelen megperdül a sarkán s ismét a szöglet felé tart...

A megcsalatas szívtepő gyötreleme súlyos teherként nehezedik Hasábra. Lépésről lépésre lejjebb csüggeszteti vele bánatterhes fejét, mind erősebben görnyeszt meg magas, izmos alakját. Később a felcsigázott szenvedély tüze is lobbót vet a lesujtott férfiben. Vad, örült gondolatok kergetőznek izzó agyában. S véres képek vonulnak el lelki szeme előtt. A félelmetes, szörnyű gondolatok lassanként gyökeret eresztenek benne – le egészen a lelkéig, annak legtitokzatosabb mélyéig s felháborítják forrongó benső világát, megsemmisítéssel fenyegető tüzet gyujtanak a kétségbeesés vészes éjszakájában.

Nem fog kegyelmezni Vilmának! Nem! nem! egy percre sem!

Amint ez a fenyegető gondolat átcikáz lelke rémületes homályán, sajátos, szenvedélyes tűz lobog fel szemében, elszánt, kegyetlen kifejezés vonaglik sötét arcán s reszkető kezei hevesen szorítgatják a pusztá levegőt.

Ha most itt volna, rögtön megfojtaná. Meg ő kegyelem és szánakozás érzete nélkül.

Ha van szíve Vilmának, elámítani, megcsalni őt, megölni fiatal életét, akkor neki is meg kell halnia; meg kell semmisülnie. Vagy az övé lesz, vagy mind a ketten a halálé!

– Jaj neked, ha megcsaltál! – tör ki Hasábból ellenállhatatlan erővel a viharzó indulat árja.

Csak úgy hevíti, csak úgy hajszojja a fékevesztett, lázongó szenvedély. Egyik helyről a másikra úzi. Nincs egy percnyi nyugta tőle sehol, nincs akaratja vele szemben, nem tudja legyőzni, nem képes uralkodni rajta. Szüntelen hajtja, viszi, sodorja magával – boszút állani hűtlen kedvesén.

Délután ős Buda városa egyik gyarlón kövezett, lejtős utcáján találja magát. El sem tudja gondolni, miként jutott át Pestről?

Hosszabb csetlés-botlás után, egy pár sétálóval¹⁰ akad össze, akik tüstént közre kapják és se szó, se beszéd, viszik magokkal a vén hegy hátán félve gunnyasztó kurta korcsmába, ahol valódi pogánybort mérnek.

Hasáb nem érez egy mákszemnyi éhséget, egy csöpp szomjúságot, jóllehet se nem evett, se nem ivott tegnap este óta. Akkor is csak keveset. Enni ugyan most sem eszik; de az ivásnak lassan neki szottyán. Az egyik pohár bor csöndesen követi a másikat. Később már nem is iszik, hanem csak úgy tölti magába a hegy kedvderítő levét.

Hasábot azonban nem tudja földeríteni az erős pinceharmat. Minél többet önt magába, annál józanabbá, zordabbá válik tőle. Ma nem fog ki rajta a bor, nem bírja legyűrni, asztal alá gurítani. Lábai bár meg-meginganak, tántorognak, mindamellet emésztő keservét mégsem képes elaltatni; lázadó indulatán, perzselő szenvedélyén mégsem tud uralkodni.

Magába merülten, sötéten, vad arckifejezéssel néz a földre. Midőn széles jókedvre derülő társai koronként felriasztják döbbentő elmerültségéből, ösztönszerűleg visszahúzódnak előle s hevesen remegnek össze tekintetétől, amelyben a bilincseit szétzúzott szenvedély egész pokla ég.

Az egyik sétáló, aki alig fér már meg a bőrében a virágos jókedvtől, nyájaskodón biztatja: daloljon velök egy lelkes nótát, vagy legalább viduljon fel, ne legyen oly elgondolkozott, hallgatag. Azután kérdéseivel ostromolja: mi bántja? mi nyomja a szívét?... Lány után ne búsuljon, habár az ég legszebb angyala is. Gombház, ha leszakad lesz más. Csak tekintsen szét. Itt van ni a korcsmáros szőke kis leánya. Valóságos tündér. S mennyire szereti a picike, ha a fiatal emberek legyeskednek körülötte...

– Mit nekem a korcsmáros lánya? – fakad ki Hasáb lángra lobbanva. – Van nekem már kedvesem... Ha megcsalt – megölöm!

– Akkor minden lányt meg kellene ölnie – tréfál a sétáló nevetve.

– Megölöm, ha addig élek is, – heveskedik tovább az akarata ellenére «szent heverd-el napot» csapó szaktárs.

A jó kedvtől duzzadó sétáló odafordul a korcsmáros csinos arcú leányához s kezdi neki a szépet tenni.

Valahányszor Hasábnak eszébe jut Vilmája, felugrik s távozni készül, hanem társai nem eresztik el. Erőszakosan marasztják: hova menne ilyen korán? várjon még egy kissé, ők is

---

¹⁰ Foglalkozás nélkül levő szedő.

mennek mindjárt, csak kihörpöntik poharaikat, együtt jöttek, úgy illik, hogy együtt is távozzanak el.

Mikor azonban leereszkedik az esti szürkület, nincsen annyi ember egy rakáson, amennyi ott tudná Hasábot fogni csak egy fél percig is tovább.

– Eresszenek! Végeznem kell, – szól elfojtott, sajtáságosan csengő hangon, távolba meredő szemekkel.

Lelke már oda át jár Pesten – abban a kerti helyiségben.

Az egyik sétáló belécsimpaszkodik Hasábba s erőnek erejével ott akarja fogni.

A szenvedélyes kollégát annyira feldühösíti társának erőszakoló marasztása, hogy akkorát ordít rá, majdhogy le nem esik a lábáról, amelyen amúgy sem valami szilárdul áll.

VI.

Mire Hasáb átér Pestre, a meleg tavaszi este már kibontotta sötét leplét az elcsöndesült, nyugalmat áhító főváros fölött. Bátran beléphet a kertbe, senki fia sem fogja felismerni a nagy ház annyi sok lakója közül. Észre sem veszik. A korcsmárosék pedig még szemvégről is aligha ismerik őt. Sohasem járt ide borozni.

Besompolyog a kertbe s mohón tekint szerte.

Ott támaszkodik neki a kerítésnek a lugasocska, melyben oly sokszor turbékolt Vilmával, annyi édes percet, boldog órát töltött egykor azokban a szép, derült napokban, midőn még tiszta fényben kéklett fölötte az ég.

A legközelebb álló asztal is távol esik a zöld kerítéstől. Onnan merő lehetetlenség csupán egy árva szót is meghallani a lugasban netán folytatandó párbeszédből, szerelmeskedésből. Egyébiránt az az asztal is el van foglalva. Egy mesterlegény formájú fiatal ember csöndesen unatkozik mellette.

Hasáb szemügyre veszi a legényt, azután szó nélkül felkapja az asztalt s közvetlen a kerítés mellé penderíti. Széket kerít magának s háttal a lugasnak, telepszik le a rozoga tákolmányra.

A mesterlegény egy percig elhülve nézi Hasábot, aztán székével kezében odamegy hozzája s ingerült hangon mondja:

– Uraságod nem ismer még engemet! Tanácsolom, ne is kívánjon megismerni.

– Isten ments, – viszonozza Hasáb önkéntelenül, jóformán nem is tudva, mit mond.

A bosszús mesterlegény leül székére s pár percig erősen nézi Hasábot, de mivel ez nem mutat semminemű ijedelmet, sőt még egy tekintetre se méltatja, felkapja teli poharát s még egy dühös pillantást vetve szaktársunkra, áttelepszik egy másik asztalhoz.

Hasáb, székének hátsó lábaira támaszkodva, nekidől a magas kerítésnek s figyel, neszez, csakhogy a fülsiketítő lármában még annyit sem képes meghallani, vajjon van-e valaki a lugasban, beszélgetnek-e benne?

A kert tulsó felén két napszámos teli torokból ordít s neki szilajodva csapkodják a hosszú asztalt. Csak úgy táncolnak rajta az üvegek meg poharak.

– Bizony azt ne mondja nekem senki! – zajong az egyik részeg. – Mert nincs annyi pohara a korcsmárosnak, amennyit én annak a fejéhez ne vágnék.

A másik ittas, bízva feje kemény voltában, nem hagyja az igazát: százszor is mondja még neki, nemhogy csupán egyszer.

Erre a kijelentésre aztán hajba kapnak s egymás fején, hátán, arcán bizonyítják be, kinek van nagyobb igaza?

Az izmos korcsmáros nem sokat teketóriázik velök, nyakon csípi őket s úgy kipenderíti a kertből, hogy lábuk sem éri a földet.

Egyszerre mély csöndesség fogja körül a többi vendégeket.

Hasáb még jobban odalapítja fülét a kerítéshez s feszült figyelemmel hallgatózik. De hiába neszez, mert a leghalkabb hang sem hatol füléhez.

Egy lélek sincs a lugasban. Titkolózó nesztelenség terjeszti ki benne néma uralmát.

Hasáb vár, figyel, hallgatózik. Csaknem beleszédül a feje a feszült neszezésbe. Már hallani vél csalfaságot bizonyító beszédet, hűtlenség felől tanúskodó kijelentést. Pedig dehogy hall egy röpke szót is a lugasból; csak különös zsbongást, csodálatos zúgást érez fülében, amint vére fejébe tódul.

Betekinteni szeretne a lugasba, csakhogy kerekre nyílt szeme nem képes áthatolni a magasra felkúszott folyondár sűrűjén; tekintete megakad rajta. Pedig úgy remeg már megtudni, benn van-e Vilma a lugasban azzal a bizonyos »valaki»-vel, mivel az egyik pillanatban egész tisztán hallja a leány szavát, míg a másikban semmit, de éppenséggel semmit sem hall. Lassanként izgatott türelmetlenség kezdi zaklatni.

Pár perc múlva, mely idő Hasábra egész örökkévalóságot jelent, közelgő léptek halk nesze támad.

A hallgatózó szaktárs megremeg teljes valójában. Szívében a legellentétebb érzelmek zajlanak, ajkáról pedig mély, fájó sóhaj röppen el.

Ő közeledik: Vilmája s nyomában nehézkes férfi léptek hangzanak.

A leány csengő kacajára tüstént ráismer Hasáb, a férfiú recsegő hangjára azonban nem emlékszik, most hallja a legelső ízben. Mód nélkül szeretné, ha menten elnémulnának az összes vendégek, ha elhalna minden földi zaj, elcsöndesülne az egész világ, mert attól fél, hogy még el talál téveszteni egy szót, nem képes mindent meghallani a beszélgetésből, a turbékolásból.

Szorosan odanyomja fejét a kerítéshez s lélekzetét is elfojtva, oly figyelmesen neszez. Egykét semmitmondó szónál egyebet azonban nem ért meg, nem bír elkapni, annyira sutto-gva beszél egymással a lugasban ülő pár.

Hasáb csakhogy ki nem töri a kerítést, olyan erősen szorítja gyöngye léceihez kemény fejét. Mindent meg akar hallani! Mindent meg kell tudnia!

Meg is hallja, meg is tudja végtére, midőn egyre hangosabbá válik a lugasbeliek szava.

– No hallgasson meg – esd a férfi epedő hangon. – Édes Vilma kisasszony...

– Hiszen hallgatom, – viszonozza Vilma ingerkedő biztatással.

– Annyira szeretem, – vallja meg a férfi remegő hangon. – Szóljon.

– Mit szóljak?

– Egy szót! Csak egyet! – tüzeskedik a neki hevülő férfi. – Tudja, hogy mennyire szeretem. Folyton csak magára gondolok.

– Igazán? – szédíti el Vilma csábító hangján.

- Szüntelen magáról álmodozom. Tudna-e engemet vizsontszeretni? Csak egy kicsit!
  - Hogyne tudnám? – borítja még jobban lángra a férfi szívét.
  - Oh angyali Vilma kisasszony! Akar-e hozzám jönni? Akar-e az én kis feleségem lenni? Nyáron kikapom a jussomat. Boltot nyitok, a magam ura leszek. Magácskát meg selyemben, bársonyban fogom járatni.
  - Olyan nagy a jussa?
  - Pár száz forint csak, de dolgoztatni fogok legényekkel, vásárra megyek a portékával. Magam is hozzálátok. Hál'istennek! értem a mesterségemet. Meg nem ijedek száz pár csizmától sem. Többre is vállalkozom. Akar hát a feleségem lenni?
- Vilma nem felel.
- Hasáb majdnem szétnyomja fejét, oly erősen szorítja oda a kerítéshez.
- Úgy meg fogom becsülni, mint senki más – ömleng tovább az elkábított férfi. – Téns-asszonnyá lesz. Mindenben kedvébe járok majd...
- Vilma még folyvást változtatja a hallgatás aranypéznét.
- A két férfi hasztalanul lesi szavát.
- Nem akar, úgy-e? – szólal meg aztán az esdeklő fiatal ember búsongó, panaszló hangon. – Mást szeret már.
  - Kit?
  - Hasábot.
  - Én szeretem? – fakad nevetve a leány. – Ejnye, beh jól adja.
  - Hát nem szereti?
  - Ugyan ki mondta ezt magának?
  - Senki, senki, csak úgy gondoltam, mert minden áldott napon ő kíséri magát haza.
  - No lám, milyen bolond maga! Hát onnan gondolja? Pedig lássa, csak únom magamat, ha egyedül megyek. Ez az oka, semmi egyéb... Hiába gondol mást, hiába... Semmi egyébért... Igen, igen...
  - Hát akkor miért jár Hasáb magukhoz?
  - Istenem, miért? Hát mert olyan jó bolond. Érettem mindenre kész. Abban telik legnagyobb gyönyörűsége, ha kedvemben járhat. Minduntalan meglep valami értékes ajándékkal. Minap is azt ígérte, hogy meg fog lepni egy helyes kis aranykeresztcskével, mivel olyan jól illik a nyakamra... Tudja azzal, a melyik ott csüng a zálogos ablakában... Hiszen olyan jó bolond, annyira szeret.

VII.

Kis híja, hogy Hasáb le nem fordul a székről. Körben kering vele a kert lugasostul. Hiába kap homlokához mind a két kezével, mégis csak úgy érzi, mikéntha feje széjjel akarna szakadni, teteje meg elröpülni. Halántékán örületes módon kalapál szilaj vére a kidagadt erekben. Néhány percig nem lát, nem hall semmit, azt sem tudja, hol van? mi történt vele? él-e, hal-e?

Feje merő tűz, forrongó láva, mely hevesen kitörni készül. Szíve oly lázas erővel dobog, hogy majd kiszakad a melléből.

Vilma szavai, azok a kiábrándító, szörnyű szavak szakadatlanul zúgnak fölében, szakadatlanul visszahangzanak lelkében s üszköt vetnek szétzúzott szívébe, hogy felgyujtsák benne a boszú mindent elemésztő tüzét.

Csupán csak az okból nem akarnak tehát Vilmáék szakítani vele, mivel olyan jó bolond s utolsó garasát is rájuk pazarolja. Tökéletesen ki szeretnék fosztani. Hiszen csak bolond, futó bolond, unalmas tökfilkó, aki arra való, hogy elámítsák, kinevessék igaz szerelmét, gúnyt üzzenek legszentebb érzelmeiből, orránál fogva vezessék.

S ő vezettette magát eddigelé örömet, odaadással. Vezetetét magát, mert vak volt, bolond volt s őszintén, kimondhatatlanul szerette azt a csábos szépségű, de ördöglelkű teremtet, akinek csalfaságánál csak szívtelensége nagyobb.

Rút, gyalázatos hazugságból van összeszöve az egész leány!

Hasáb maga elé mered s nem gondol semmire, mert jóformán nem is képes rá; nem is akar eszmélni, felocsúdni a megtébolyító csapás alól. Csak hadd háborítsa fel lelkét a megcsalás emésztő keserve, hadd borítsa el elméje világát a kétségbeesés teljes vigasztalanságával, rémületes homályával, hadd lobbantsa fel ereiben a vért, a boszú életet szomjazó érzete.

Egyszerre talpra ugrik s zsebéhez kap. Azzal hanyatthomlok rohan ki a kertből s egyenesen a lugasnak szalad.

A turbékoló pár már nincs benne.

Hasáb sarkon fordul s villámsebességgel fut Vilmáék ajtajához. Csupán be van téve, ámde nincs még bezárva. Dühödten ugrik be rajta.

– Ki az? – rezzen össze a leány, mikor meglátja az önmagából kikelt szaktársat s ijedten hátrál egy pár lépést anyja felé.

– Én vagyok, a te jó bolondod – sziszegi Hasáb vérfagyaló hangon s vad erővel döfi hűtlen kedvesébe a törhöz hasonló zsebkését.

Vilma szó nélkül, mozdulatlan fatuskóként zuhan le a kemény padlóra.

Az erős, életre fent penge nyélig hatolt a leány szívébe.

Hasáb félrelöki útjából a segítségért kiáltó vén boszorkányt, Vilma anyját, aztán fejvesztve rohan ki a kicsi lakásból, ki a nagy házból. Olyan veszett gyorsasággal fut végig a csendes, elhagyatott utcákon, mintha üldözői már nyomában kopognának, mikéntha már utána nyulnának, hogy elfogják s a vesztőhelyre vigyék.

Hasáb előbb meg nem áll, míg csak a könyvnyomtató helyiségbe nem ér; ajtaja éjjel-nappal nyitva. Most szedik a reggeli lapokat.

Utcájába siet, szaporán meggyujtja légszesz-lángzóját s a sorzót kezébe ragadva, minden gondolkodás, minden megállás nélkül szed beléje néhány sort.

A terem tulsó sarkában izzadó lapszedők ámuló szemekkel tekintgetnek az éjjeli látogató felé s elgondolkozva csóválják fejüket.

– Vajjon mit keres itt? – kérdi nem egy közülök önmagától s kíváncsi pillantása megint csak odasiklik a hirtelen megvilágított háttér felé.

Helyökről nem láthatják: mit csinál Hasáb János kollégájok.

A gyilkos szaktárs nem olvassa keresztül, amit hamarjában sorzójába szedett. Nem ér rá. Nincs maradása, nincs nyugta odabenn. Egy ellenállhatatlan erővel hajszoló, kergető érzés még szertenézni sem engedi. Leteszi sorzóját, lázas sebességgel csavarja le lángzóját, s szinte röpülve távozik a helyiségből.

– Ugyan mit kereshetett? – száll át néhány ujságszedő agyán a kérdés.

Kis vártatva azonban nem gondolnak többé Hasábra...

Az éjjeli látogató kiérve az azalatt teljesen elcsöndesedett, néptelen utcára, reszketve, döbrent félelemmel pillant körül s egyszerre örült futásnak ered: megrémült a saját árnyékától, a tulajdon léptei kisérteties nesztől.

Előre, csak előre!

A Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán olyan erővel ütközik egy gyanútlanul ballagó úri emberbe, hogy megdönti. Nem mer azonban hátranézni a lezuhant férfiúra, csak tovább szalad.

Minden futó lépéssel közelebb jut céljához. Pár perc múlva oda is ér. Csupán ezeken a hosszú, sötét utcákon kell még végig nyargalnia, ezen a nagy téren keresztül rohannia, a magas házak mellett elsurrania s nem érik többé utól üldözői, nem foghatják el.

Még néhány gyors lépés, még egy röpke pillanat, utolsó erőfeszítés s Hasáb a rakodópart síma aszfaltján veri föl a néma csöndességet kopogó léptei zajával. Azután lesiet a széles lépcsőfokokon, ráugrik egy ingó halászbárkára, ledobja kalapját s azzal beleveti magát az alattóan morajló folyam árjába.

Fönt a parton egy csavargó álldogál, aki egész nyugodtan nézi Hasáb kétségbeesett tettét. A loccsanás hallatára lemegy a halászbárkára s ide-oda forgatva kezében az ott hagyott kalapot, kíváncsi szemekkel vizsgálja.

– Ami talán még ért valamit, – mormogja bosszankodva – azt beledobja a Dunába, ezt a rongyos jószágot meg itt hagyja emlékül... Nesze ez is...

S utána hajítja a kopott, ócska kalapot a fulladozó Hasábnak.

VIII.

A rákövetkező délelőtt folyamán Hasáb spánja, Kajács Péter, némi csodálkozással tapasztalja, hogy Csényi pályatárs igen gyakran halad el utcájok előtt, miközben fürkészve kereső tekintettel nézdegél, hol a távollevő Hasáb elhagyott szekrényére, hol pedig az állványok lécei közé.

Kajács nem tudja mire magyarázni a jövő-menő kolléga nyugtalan kutatását, izgatott szerte-pillantgatását.

Midőn Csényi újra arra felé tart, nem állhatja meg, hogy meg ne tudakolja tőle:

– Miért tekintget szüntelenül spánom üres helyére? Keres talán valamit?

A kérdett megzavarodva áll meg s tétován felel az egyenes kérdésre:

– Dehogy, semmit... Csupán azt néztem, hol a sorzója?

– Hiszen ott van. Nem látja? – mutat Hasáb rozsdáette sorzójára.

– Nem ezt, a másikat keresem.

- Szeretné, úgy-e? Különben mit akar vele?
- Hát... csak... megnézni... egy kicsit...
- Mi végből?
- Mert... tudja... talán beléje szedett valamit... arról,... arról,... hogy miért nem jött ma be... Különös sejtelem bánt...
- Ugyan menjen. Mit tréfál? Hogy szedhetett volna, amikor tegnap egész nap idebent sem járt.
- Hátha mégis... Nézzük csak. Nem tudja, hol van?
- Hol? Hát... igaz!... Tekintsen csak ama deszka alá. Alkalmasint odadugtam reggel, mikor a helyre szükségem volt.

Csényi odapillant a mondott deszka alá s csakugyan ott leli a rég kutatott sorzót.

- Megvan, – rebegi feltünő reszketéssel s halványuló arccal, tágra nyílt szemekkel futja át a sorzóban szorongó sorokat.

Kajács, vállán keresztül nézve Csényinek, szintén elolvassa. Egyszerre csak kikapja a halálra ijedt szaktárs kezéből a sorzót s odaugrik vele a «Tárogató» zömök tördelőjéhez:

- Fogja Magdits úr! Ime egy szomorúan érdekes hír lapjok részére!

A tördelő fogja a sorzót s fennhangon olvassa a néhány sort, amelyek ezt hírlik:

- *Dráma a sorzóban.* Hasáb János, 22 éves betűszedő, sorzójából értesülvén kedvese, Rangos Vilma, 18 éves gépleány hűtlensége felől, tegnap éjjel leszúrta a csalfa leányt, ő meg beletemette magát a Duna hullámsírjába. Dőlj össze, te hazug világ!
- Adja ide, – kéri Csényi egész leverten s a sorzó után nyúl. – Hadd osszam¹¹ el. Én vagyok az oka mindennek... Én figyelmeztettem a szegényt... Adja ide kérem...

Fájdalmas szomorúság vonaglik ajkszélein s őszinte megbánás könyörög bús tekintetéből.

- No még csak az kellene! – pattog a tördelő, erélyesen szorítva vissza a sorzó után nyuló Csényit. – Ilyen érdekes hírt elosztani. Örüljön, hogy ilyet elő tud idézni. Lapunk jól megfizeti önnek minden sorát. Menjen csak föl a szerkesztőségbe s mondja el a történetet töviről-hegyire Zempléni úrnak s meglássa, ő olyan félhasábot csinál a volt egész Hasábból, hogy még jó maga is elbámul rajta. Ilyen hírt elosztani...

---

¹¹ Oszítani = a megszedett betűket visszahullatni a szekrény rekeszecskéibe. Azaz megsemmisíteni a hírt, mielőtt lenyomtatnák volna.

Nyüzsgés a porban.

I.

Ott áll a Vámház-körúton, a keskeny Lipót-utcával szemben, amaz alacsony fal tövében, amely mögött még nem sokkal ezelőtt parlagon heverő telek nyult a szomszédos ház roskadozó faláig. A síma aszfalton álldogál és mélázó szemmel nézi a nevezett utcát.

Gyönyörű tavaszi idő jár, noha a levegő még kissé éles. A magas égboltozaton még csak egy árva felhőcske sem mutatkozik. Mély kékjén oly jól esik a szemet legeltetni.

A barátságosan mosolygó verőfény sokakat csal ki az utcára – mohó örömmel élvezni az első tavaszi nap vonzó kellemességét.

Az egymást keresztező utcákon vidám, örvendező emberek járnak-kelnek, a mostanáig csendes sétaterek megzajosodnak a játszó, pajkos gyermekhad élénk lármájától, a kapuk meg kitérülnek, az ablakok megnyílnak, amelyekben kedves női fejek jelennek meg.

Vidám zaj és kedvderítő élénkség tölti be az utcákat, a tereket, a sétahelyeket e nap délelőttjén. Mindent a hamisítatlan öröm derűje leng körül.

A hosszú, végtelennek tetsző téli álomnak vége szakadt, a természet felébredt mély szunnya-dozásából, újra neki pezdül az élet, az üdvöt lehellő, zajos élet – megérkezett a kikelet bájos tündére.

Csetneki Pált is ez a hívogató tündér csalta ki az utcára, a szabadba. Olyan régóta várta már gyöngéd hívását, oly szívszakadva leste már az első tavaszi napsugarat.

A hosszú nappalok, de még jóval hosszabb éjszakák idején nem egy ízben fordult már meg bágyadt fejében az a sötét, bús gondolat, hogy talán meg sem éri a tavasz virulását, a bimbó fakadását s nem gyönyörködhetik többé abban az áldott, meleg sugár-özönben.

Nem csoda, hogy már ilyen szomorú gondolat is gyökeret verhetett lelkében, mert beteg, nagyon beteg volt a tél folyamán. Igen sokat szenvedett az alatt az idő alatt, míg az ágyat nyomta.

Hetek során át vívódott a kelletlen csontvendéggel. Se ülni, se feküdni nem bírt s olyannyira lesoványodott, hogy csont meg bőrnél egyéb nem maradt rajta.

Akik csak megnézték a szegényt vívódása közepett, mindnyájan azzal a meggyőződéssel távoztak, hogy Csetneki Pál nem lát több tavaszt nyílni.

Még jó öreg orvosa is lemondott már róla, mindazáltal Csetneki legyőzte az ágya fejénél leskelődő halált s megszégyenítve az orvos tudományát: szerencsésen fölépült.

Lassacskán visszanyerte egészségét, s most jó maga sem tudja: vajjon mi okból kívánczolt oly forrón az élet napjai után? Mi keresni valója is van még idefönt?

Idefönt – a kietlen sivatagon, a hol eddigelé sohasem tudhatta meg, hogy a rózsáé hol terem? – bármily buzgón kereste is az élet bizonytalan ösvényén.

Neki csak a tövis jutott osztályrészéül; keresetlenül is rábukkant arra mindig és mindenütt. Csupán a tövis s az is milyen szúrós volt, milyen fájdalmas sebeket ütött rajta, bánattól súlyos szívében.

Nem tudja elgondolni, mire várhatna még? Ugyan mire?

Talán arra, hogy valaki még beléje szeret?

Ejh! kinek jutna még ilyesmi eszébe most, amikor fejét már elborítani kezdi a tél hava?

Vagy talán arra, hogy még boldog családapa lehet?

De minek is töri a fejét az ilyesmiken... Valóságos gúny csak gondolni is az efféle dolgokra. Kétszeresen az részéről, akinek már ötven év nehéz terhe görnyeszti a vállát. Ötven év, egész emberöltő!

Késő már, most már nagyon késő.

Nincs már mit remélnie, nincs többé mire várnia az életben. Minden elveszett reá nézve menthetetlenül, minden elmúlt a visszavarázsolhatás kecsegtető reménysége nélkül.

Vége, mindennek vége s talán már örökre vége!...

A biztató reménység bűvös virágait megütötte a csalódás fonnyasztó dere, a káprázatos légváratok széjjelfújta az élet kegyetlen viharja, a csalóka álmok meg szertefoszlottak a levegőben, a nagy semmisségben... Oda a fiatalság, oda az élet...

Ha Csetneki újra kezdené az életet, egészen előlről, avagy legalább csak fele annyi idős volna, avagy volna egy szerető angyala, akit az övének mondhatna, sokat szenvedett szívére ölelhetne, akit szeretne, akkor, oh akkor tudná, kiért éljen s miért hurcolja tovább a születésével reá erőszakolt kínos terhet.

Ámde így, céltalanul, remény nélkül, elhagyatottan bolyongni tovább az élet keserves sivatagán, vágytalan, közönyös szemmel nézni a világi élet élénk nyüzsgését, részt nem kérhetni az édes örömből, együtt nem érezhetni a boldogokkal, folyton-folyvást egy sötét pont felé tekinteni s mindegyre rajta forogtatni esztét, míg csak le nem száll az alkonyat mindent elfedő homálya.

Bizvást fekvé maradhatott és nyugodtan húnyhatta volna be fáradt pilláit örökre, mindörökre...

Az élők között egy lélekkel kevesebb és a temetőn egy fejfával több lett volna. Csupán ennyi az egész...

Most ott áll Csetneki a hideg aszfalton és elborongva nézi a Lipót-utcát.

A nap pazarul szórja reá finom, meleg sugarait, a járó-kelők kíváncsi pillantást vetnek arcára, a szemtelen verebek éktelen módon csiripelnek körülötte s ő semmit sem lát mindebből, mitsem tud erről, olyannyira el van merülve a Lipót-utcának a nézésébe.

Úgy találja, hogy életének útja feltűnően hasonlít ehhez az utcához, amely a pusztá, bekerített telektől kezdve, a rosszul kövezett téren át, a homályos, lefelé haladó Lipót-utcán végig, a Kalap-utcáig visz.

Igen, életének útja ilyen, szakasztott ilyen. Csak végig kell néznie ezen az utcán s úgy tetszik neki, mintha saját élete pályáján tekintene végig.

Elsőbb az a reménytelen magára hagyatottság, azután a kétségbeesett hánykolódás s most a homályos úton való lemenetel.

II.

Milyen is volt az ő rég lezajlott gyermekora! Milyen keserű, milyen fájdalmasan szomorú! Mennyi kín dülta akkortájt lelkét, mennyi szenvedés érte őt nap-nap után!

Más ember legalább gyermekkorában örült fénysugaras, szép napoknak, játszott gyermek-társaival, mosolygott annak az ismeretlen életnek, dalolt ártatlan szívből, vidám jókedv aranyozta be a rohanó órákat, napokat, heteket, Csetneki azonban még abban a másnak gondtalan, örökké derült korban sem lehetett boldog, megelégedett és vidám kedvű.

Bármelyik bolyongó földi léleknek, habár élete más időszakából nincsenek is kedves emlékei; de vannak ám olyanok bőven gondtalan gyermekkorából; drága szép emlékek, amelyeknek visszasugárzó fénye még a legridegebb szívet is képes fölmelegíteni s üdvözítő érzésekkel tölteni el egész valóját: Csetneki lelke azonban nem éledhetett az ilyen szívvidító emlékeken életének semelyik időszakából.

Gyermekkora nem sebesen, nem gyönyörű álomként tűnt tova, mint annyi más halandó társáé, hanem lassan, gyötrelmek közepett, örömtelenül.

Édesanyját nem ismerte, mostoha anyja pedig kegyetlen szigorúsággal bánt vele. Atyja a szívtelenségben versengett mostoha anyjával. Ahol érték, ott ütötték-verték a szegényt. Szerették volna, ha belehalna az embertelen bánásmódba, a folytonos ütlegetésbe. Nem akarták gondját viselni. Nyügnek, iszonyatos nyügnek tekintették az ő árva létét.

A szülők egyszerű napszámosok voltak. Minden kongó krajcárért sírt a lelkek, melyet reá költetni kényszerültek; inkább meg szerették volna inni azt is, valamint a többi. A telt pálinkás üvegben lelték egyedüli örömeiket, boldogságukat. Nem egy ízben verték véresre egymást s ilyen alkalomkor Palit is megütlegelték, mivel az egyik véletlenül néhány kortynyival többet hajtott fel, mint a másik.

Paliban csodálatos szívós természet lakott, egyébként minden biztonnyal elpusztult volna – a szörnyűséges bánásmód és szüntelen koplalás miatt.

A szegény fiu mindamelllett nőtt és fejlett habár csak oly elkényszeredett, nyomorúságos módon, miként az útszéli virág.

Nyolc éves korában szabadult meg mostoha anyjától, a kit a mód fölött beszedett szeszes italok öltek meg a Kerepesi-út egyik kevésbé látogatott emberirtójában.

A részeges apa ekkor aztán, hogy teljesen az itálnak élhessen, örökbe adta fiát egy vidéki könyvnyomtatónak.

A könyvnyomtató még rosszabbul, még kegyetlenebbül bánt Palival, mint lelketlen szülei. Éjjel-nappal dolgoztatott vele.

A szegény gyermek majdhogy meg nem szakadt a gyöngye vállaira gördített nyomasztó teher alatt, s enni annyira keveset kapott, hogy sápadt arcáról a valóságos hét sovány esztendő rítt le.

A könyvnyomtató inkább gyakrabban, de annál többet ivott, azonfelül még szenvedélyes kártyás is volt s miként a kártyázók rendszeren: végtelenül babonás. Mikor vesztett a játékon, irgalmatlanul megrakta fogadott fiát azért, mivel elmenet Pali mosolygó pillantást vetett rá, midőn meg nyert a kártyán, szintén megverte, de most meg amiatt, mert jövet «csúnya» tekintettel nézett szeme közé, s ilyenformán a rákövetkező napon aligha akad szerencséje az ördög-biblia forgatásában.

Szóval ha nézett Pali, ha nem nézett, ha jött, ha ment, neki bezzeg mindenkor kijutott a püfölelésből.

Amint ott nyujtózkodott kemény fekvőhelyén, az éj nesztelen csöndjében, titkolózó hallgatóságában, sokszor, igen sokszor fordult meg agyában egy vakmerő gondolat, a megszökés gondolata. Hóna alá csapni sátorfáját s el innen, el a városból, ki a nagy világba.

Csakhogy Pali meg sem merte kísérteni merész gondolata megvalósítását, szökési szándékát kivinni, mert folyton-folyvást attól rettegett, hogyha történetesen megugranék s visszahoznák ide, pedig kétségen kívül visszahoznák, a könyvnyomtató abban az álló helyében agyonütné.

A megkínzott gyermek úgy érezte magát, mintha csupa félelemből volna összeszöve. Mindenkítől félt és mindentől remegett. Annyira elkényszeredett s a könyvnyomtató oly fájdalmasan keserítette meg élete bánatos, örömtelen napjait, hogy teljesen elvesztette hitét egy jobb, boldogabb jövő iránt.

És mégis, egy nyájasan biztató hang lelke mélyén mind egyre azt súgta fülébe, hogy ne csüggedjen el, ne essék kétségbe vígaszlatatlan, nehéz sorsa miatt. Majd csak jobbra fordul valamikor az ő keserves állapota is. Fog még napfényes, víg napokat érní, ha nem ma, hát holnap vagy talán holnapután... De bizonyosan fog még látni hamisítatlan örömet, igazi boldogságot. Csak türelem, türelem... Nem tarthat így soká, örökké...

Csakhogy az a várva várt, megváltó holnap nem akart földerülni, az az ígért boldog korszak sehogy sem akart elérkezni, bármily forrón óhajtotta is Csetneki, – az idő kereke pedig forgott, szakadatlanul forgott.

Csupán nagysokára, kerek tíz év leforgása után virradt meg Csetnekinek. Habár későn is, de végre mégis csak beköszöntött az annyira epedett megváltás ékes hajnala.

A könyvnyomtató-tulajdonoson mindinkább, mind hatalmasabban vett erőt átkos szenvedélye – a kártyázás. – Minden pénzét az ördög oltárára vitte s hűségesen ott is hagyta mindig az utolsó fillérig. Vesztett, állandóan vesztett. A szerencse istenasszonya megvonta a hálátlantól aranyos mosolygását. Mire aztán fokról fokra alább süllyedt.

Midőn a saját pénzét már eljátszotta volt, orvkezekkel nyult az őrizetére bizott, tekintélyes összegű, idegen pénzekhez. Meglehető agyafúrt ember lévén, az utolsó pillanatig képes volt eltitkolni zilált anyagi helyzetét a világ előtt, a mely rendesen a csalóka látszatról ítél.

Végtére azonban átlátni kényszerült, hogy ha szerencsését még egy ízben meg akarja kísérteni, akkor mindent, még becsületét is, szóval egész jövőjét kockára kell tennie.

S ő föl is tette – elszántan, habozás nélkül, abban a mámorítóan édes reménységben ringatózva, hogy elvesztett vagyonát minden bizonnyal vissza fogja nyerni – a mások pénzével.

A mily szentül bizott csalfa reménykedésében, éppen oly erősen csalódott benne. Nemcsak hogy vagyonát nem sikerült visszanyernie, hanem még az idegen pénzeket is tisztára elvesztette: a szerencse tökéletesen a faképnél hagyta, szakított vele örökre – élete kockája vakot vetett.

Eleintén a halálba szándékozott menekülni – a börtön pirító szégyene elől, csakhogy élni nyomorult lévén, meghalni pedig gyáva, ekként tehát az örökös gyalázatot választotta s az élők sorában maradt. Mindazáltal kétségbeesésében sem felejtette el azt a rég tudvalevő igazságot követni, hogy a ki meg akar ugrani, annak bizony ideje korán kell átitorláznia a szökevények menedékházába: Amerikába.

S ő szerencsésen oda is érkezett, de ott szerencsétlenül járt.

Hiába! a szerencse még oda át sem kedvezett neki...

Egy alakulóban levő városban bizonyos gyilkosság miatt egy kicsit fölmagasztalták ő kelmét hatalmas fára s ott is felejtették, míg csak a varjak tort nem ültek rajta – nem éppen részvétes károkozás közepett.

III.

Csetneki ily módon szabadult meg végre-valahára gaz kízójától s megszabadult tőle végképpen és örökre.

Ekkortájban ütötte meg a tizennyolcadik életévét.

Most mert csak igazán föllélekzeni. Egyszerre, váratlanul megnyerte szabadságát. Olyan szabadnak érezte magát, mint a fürge kis madár, amely ágról ágra száll.

Megnyílt előtte a nagy világ. Mehetett, amerre szeme látott, ahová vágyai vonták, vitték.

Ki is indult az ismeretlen világba élvezni megnyert szabadságát, örülni már egyszer teljes szívből az élet örömeinek, az emberek sokaságának, a mindenség hódító búbjának. Vígadni, dalolni, nevetni kedvére. Részt kérni a tiszta örömből, úszni a boldogság ittasító tengerében.

Eleinte tudott is örülni, már amennyire tőle tellett, független szabadságának, a gondtalanul tovaröppenő, kellemes napoknak s igen boldognak érezte magát vidám szárnyra kelésének meleg édes gyönyörében.

Később azonban, amint nagy nehezen összekuporgatott, kevés pénzből kifogyott, a félelem szorongó érzete hovatovább mindegyre rohamosabban kerekedett fölül benne; fölébe jutott minden egyéb érzelemnek aggódó szívében.

Egyszerre megdöbbsent, visszariadt az élettől.

Eddigélé szüntelenül csak az ütlegektől szepegett vagy féltette tőlük a hátát; de most egy, a könyvnyomtatónál is kegyetlenebb, iszonyúbb szörnyeteggel kellett szembe néznie minden nap – magával az élettel, a keserves, könyörtelen élettel!

Csak most félt, rettegett isten-igazában. Ő, az a gyöngye, tapasztalatlan ifjú, farkasszem nézzen az élettel?...

Midőn ezt a kérdést végig gondolta magában, mód nélkül megijedt.

Mibe fog kapni? hová fog fordulni? Ugyan hová?...

Egyesegyedül áll a nagy világon. Nincsen kire támaszkodhatnék, nincsen kinek segítségére számíthatna a teljes elhagyatottság kétségbeejtő napjaiban.

Ez a csüggesztő, búsító tudat, a tökéletes elhagyatottság gyötrő tudata még csak növelte az élettől való iszonyú rémületét.

Behúnyta a szemét és nem gondolt semmire. Nem óhajtott semmiről tudni, nem akart semmit látni. Azt vélte ugyanis a bohó, ha bezárja szemét, azzal egyúttal el is felejtheti életét, annak sivárságát, heves harczait, nehéz fájdalmait, senyvesztő nyomorát; azt gondolta, hogy kívül helyezheti magát az élet körén, a világi téreken.

El akarta felejteni mindazt, ami búsítja, ami bántja, ami fáj neki. Mindent, de mindent el akart felejteni...

S amint azután kinyitotta szemét, újra csak előtte állott a nehéz, küzdelmes élet a maga rideg valóságában. Előtte állt s nem lehetett futnia, menekülnie előle. Bezzeg síkra kellett szállania az ismeretlen, fenyegető ellenség ellen.

S Csetneki ki is állott a síkra, csak hogy a határtalan félelem, a mely már mintegy második természetévé vált, minden alkalommal kicsavarta a fegyvert kezéből.

Mit volt mit tennie?

Gyáván, remegve adta meg magát sorsa felviharzott dühének. Menedéket nyújtó fedél alá igyekezett jutni, valahányszor felzúdult ellene a támasztott vihar. Nem volt ereje, nem bírt elegendő bátorsággal az egyenetlen, kétséges harc megvívásához.

Az élet örömtelen sivatagán bujdosva, az emberek megismertették vele azt a fájó, arcpirító érzést, hogy szegénynek lenni nagy szégyen, nagy vétek s keserűen tapasztalta, hogy a világ mindenre kész szemet húnyni, csak a szegénységgel nem képes kibékülni s semmitől sem, még a vétektől sem írtózik annyira, mint a nyomortól, mivel ez a veszedelem, a megsemmisülés, maga a halál.

Mikor Csetneki valamelyik könyvnyomtató intézetbe nagy bajjal bekerült, előbb a viláért sem mozdult volna el helyéből, habár az a legsilányabbul díjazott volt is széles e hazában, míg el nem bocsátották: olyannyira félt a holnap előre nem látható eshetőségeitől, a jövő aggasztó bizonytalanságától s olyan kevéssé bízott önmagában, erejében, tehetségében.

Szorgalmasan, erejének teljes megfeszítésével dolgozott mindig, csakhogy útnak ne eresszék, csakhogy meglegyen a keresete, a mindennapra való száraz kenyere.

Csupán a legszükségesebb kiadásokat engedte meg magának, sőt sokszor még a szájától is elvonta a sovány falatot, hogy félrerakhasson valamit, habár csak egy keveset is koldusos heti fizetéséből.

Nem ivott, nem dohányzott. Minden néven nevezendő élvezetet megtagadott magától. Nem lehet, nem szabad költekeznie. Amúgy is oly sok a kiadása; csak alig, hogy telik neki a legszükségesebbekre is. A szó legteljesebb értelmében: sanyargott, zsugorgatott.

Midőn nagy ritkán pompás helye akadt valamelyik könyvnyomtató intézetben, nem sokáig örülhetett állásának: csakhamar kimarta onnan egyik-másik társa.

S sok, igen sok ízben túrták ki helyéből, volt bár az a foglalkozás jó fizetésű, kényelmes, avagy csak silány díjazású, nyomorúságos is.

Hja! a megélhetés korán őszítő gondja, a mindennapi kenyérért vívandó elkeseredett tusában még a legjobb, a testi-lelki barátokat is ellenségekké teszi, összemaratja egymással.

A hervasztó nyomor, a keserves sanyargás nagy és hatalmas kerítő s igen sokra ráveszi az embert – még akarata ellenére is.

Mikor Csetnekét kétszínű társai innen-onnan kimarták, ugyancsak leshette, míg ismét foglalkozást kapott. Sétálása idején pedig hozzá kellett nyulnia a nagy sanyargással s hosszas koplalás révén összekuporgatott kis pénzéhez s bármily inséges módon élt is, a krajcárkák mégis elfogytak. Csigalassúsággal gyülemlettek s madárgyorsasággal röpködtek el.

Alig telt belé néhány hét s Csetneki máris azt a kétségbeejtően szomorú tapasztalatot szerezte, hogy ime fogytára jutott megtakarított garaskáinak. Majdnem megőrült a folytonos remegéstől, a szorgos gondoskodástól – a holnap bizonytalanságától való rémüldözésében.

Miből fog megélni? Hová fordul majd? Hogyan fogja fentartani magát az élet zúgó tengerén abban a libegő kis sajkában, amelyet labda módjára hánynak-vetnek a tornyosodó hullámok?

Ezek a nehéz, határozott kérdések ébren-álmában szüntelenül zaklatták, tépték búsongó lelkét s nem lehetett kitérni előlük.

Gyűjtött, szakadatlanul gyűjtött s lám, mégsem bírt csak valamire való összegre is szert tenni. Bármennyire koplalt, bárhogy igyekezett is, mind hasztalan erőlködésnek bizonyult. Kárba veszett minden fáradozása, önmegtakadása, zsugorgatása. A balsors lépésről lépésre üldözte. Az élet vígasztalatlan nyomorúsága egész terhével szakadt reá. A szerencsétlenség hú társul szegődött oldala mellé s semmi körülmények között el nem hagyta.

A szegény gyámoltalant mindenütt és mindenki megsarcolta, csalta, nyúzta. Bízvást elmondhatta magáról, hogy a szegény embert még az ág is húzza. Bizony húzta őt minden lefelé, le a nyomorúság undorító posványába, vészes örvényébe, le, le...

Noha élete csupán lélekölő munka és senyvesztő gyötrődés között oszlott meg, mégsem nyitotta soha ajkát panaszra. Békén tűrte a sors sujtó csapásait, zúgolódás nélkül hurcolta keserves nyügét.

Nem mintha azzal a kába hittel áltatta volna magát, hogy egy jobb, szebb világban majd gazdag kárpótlásban részesül minden földi szenvedése- és fájdalmáért, – nem, korántsem azért, hanem mivel attól a félelemgerjesztő gondolattól remegett, hogy ha esetleg panaszkodnék, akkor az élet viharja talán még nyomasztóbb viszonyok közé találná sodorni.

Nem hitte azért, mert nem tudott hinni annak a hitbeli vigasznak, hogy odaát, túl az élet szűk mesgyéjén, vár reá valaki atyai jóssággal, a ki pazar kezekkel fogja megjutalmazni csodálatos béketűrése- és folytonos kínoztatásáért.

Nem bírt neki pedig leginkább az okból hinni, mert az élet, kiváltképpen az ő életének örömtelen folyása elég kiábrándító bizonyosságot szolgáltatott arról, hogy hazugság itt minden, hazugság és önámítás, a legvastagabb önámítás.

Naponként tapasztalta, hogy akik itt alant a lehangosabb szóval hirdetik a másvilág paradicsomi gyönyörűségeit, azok folytatják a legvétkesebb életet; naponként győződött meg arról a szomorú igazságról, hogy az igaz barátság, őszinte hűség, önzetlen részvétel, nemes emberszeretet már csak az ámító ajkakon lebeg; de az emberek szívében pusztán csak elmosódó árnyékukat fedezhetni föl, mert napjainkban divattá vált csillogó szavak mögé bújni – a felebaráti szeretet cselekedeteinek gyakorlása helyett...

Mikor Csetneki kis szobájában üldögélt (harmadmagával lakta) s kitekintett a folyton piszkos udvarra nyíló ablakocskán s látta, elmerengve nézte az odakünn vígan szanaszét futkározó élénk gyermekeket, mindenkor fájdalmasan nyilallott a szívébe s gyötrő mélabú szállotta meg a lelkét.

Elgondolkozott; önkéntelenül magába mélyedt.

Képzelve akarata ellenére is tovaragadta őt, túl a jelen kietlen pusztaságán, vissza a multak letarlott mezejére, ahonnan mindig csalódva tért meg, mert hasztalan fürkészett ott szertesét csak egy picinyke édes emlék után is, amelynek földerítő melegétől lelke megittasulhatott avagy sajgó sebeire legalább balzsamos vigasztalást meríthetett volna.

– Minek is élek én? – kérde ilyenkor önmagától. – Ugyan minek? Csak azért vonszoljam a görnyesztő igát, hogy föntarthassam siralmas életemet? hogy nyomorultan tovább tengethessem örömtelen napjaimat? Érdemes-e ezért, egyedül csak ezért élni, elszenvedni a szívzúzó fájdalmakat, eltűnni a hatalmasabbak minden szeszélyét, kegyetlen lábrugását, a sok égre kiáltó igazságtalanságot, tűnni meg újra csak tűnni a lelketlen elnyomatást, a gúnyt, a lenézést? Élni csupán azért, hogy növeljem szenvedéseimet, fokozzam lelki gyötrelmeimet, nagyobbítsam fájdalmaimat? Élni reménytelenül, az öröm verőfényébe, a boldogság melegsége nélkül? Hát érdemes ilyen életet végig – hurcolni?

Igen, nem végig élni, hanem végig hurcolni – a tövises, fárasztó úton.

Kitörölte szeméből az oda lopózott, forró könyecseppet és tovább vonszolta a reménytelen élet keserves igáját...

IV.

Csetneki sohasem irigyelte mások boldogságát, csak ő is az óhajtott lenni, olyan boldog, aminőnek annyi embertársát látta.

Mikor társai a déli szünet alkalmával összeverődve, odabenn az intézetben egymásnak elárulták az addig félve őrzött, boldogító titkukat, hogy mennyire szeretik kedvesöket s imádott angyaluk minő szenvedélyes hévvel lángol értök, milyen nagyon örülnek egymás látásának és hogyan ölelkeznek, csókolóznak, vagy mikor odakünn az utcán meglegedett családapát vett észre gyermekeivel sétálni s látta, hogy minő helyesek, csinosak a kicsinyek s mennyire boldognak érzi magát közöttük atyjok – ilyen alkalomkor könnyekig indult meg és szívét metsző fájdalom sajtatta.

A magánosság megejtő csöndjében, az elborongás hosszú óráiban elgyötrött lelkét néha epeesztő szomjúság, titkos sóvárgás lepte meg. Ő is vágyott egy kedves, meghitt nőt magáénak mondhatni s kedvére ölelgetni sugár derekát, csókolgatni pici piros szájacskáját.

A szerető asszony oldalán elfelejteni az élet könnyeket fakasztó nehéz harcát, a vérig sértő igazságtalanságokat, a kedvetölő nyomort, felüdülni a beszédes ajkak andalító zengésétől, kisírni magát hú kebelén s könnyíteni néma keservén, szóval boldog, igen boldog lenni.

Való-igaz ugyan, hogy Csetneki óhajtotta ezt a boldogságot elérni, a családi élet tiszta örömét élvezni; de ez a jámbor óhajtás csak kis ideig reszketteté félénk lelkét.

Amint érezni, tapasztalni kezdte, hogy az a titkos, heves sóvárgás már merész vággyá kezd fejlődni benne, szinte ijedt sietséggel fojtotta el fellobogó tüzét, nehogy még valami bolondságot követtessen el vele és önfeledtségében, a szerelem első lángjától elszedítve, elragadtatva: megnősüljön.

A megnősüléstől félt, reszketett Csetneki leginkább.

Családot alapítson, de vajjon mire?

Hiszen ma sem tudja, hogy meglesz-e holnap csak a maga számára a betevő falat s ő még valakinek a sorsát fűzze az övéhez?

Nem fűzi, nem lehet!

Ily módon válnék egy szerencsétlen nyomorgóból két szánandó koldus.

Ámde nem válik, nem válhatik, mert sohasem fogja megcselekedni azt, hogy nőül vegyen valakit.

Az élet rideg könyörtelensége megtanította Csetnekét arra, hogy pusztán csak szerelemből egyedül a regényekben lehet megélni, de a mindennapi életben merő képtelenség.

Érzi, tudja, hogy ha családot alapítana, e tetteivel egyúttal halálos ítéletét írná alá, mivel kis ideig talán jól folyna dolguk – talán! hanem aztán csakhamar siralmasra fordulna sorsuk. Szerfölött siralmasra, mert a munkás embernek sehol sincsen biztos kenyere. A holnap aggasztó bizonytalansága folyton Damokles kardjaként függ feje fölött.

Ha ma nem tetszik főnökének az ő arca, noha több esztendeig oly hűséggel szolgálta, mint eb a gazdáját, mégis szó nélkül elbocsátják s helyette ugyanabban a percben akad tiz más, akik közül egyik olcsóbb pénzért kész dolgozni, mint a másik.

Ő pedig elmehet nyomdáról nyomdára kérve, koldulva, hogy adjanak neki munkát, bárminő csekély díjazásért is édes-örömet hajlandó dolgozni, csak könyörüljenek meg rajta, otthon felesége és gyermekei várják, akik éheznek.

S Csetneki hiába ajánlaná, alázná meg magát, hasztalan könyörögne.

Itt kereken elutasítanák, ott szívesen foglalkoztatnák, ha munkájuk volna. Sehol sem kaphatna foglalkozást, mindenütt kevés a munka és sok a fölös dolgos kéz. Üres biztatással tartanak a megtört családapában a lelket.

Ugyde otthon a család, az éhező, nyomorgó család!

A család nem tud megélni üres biztatásokból, szépen csengő ígéretekből.

A gyermekek nem kérdik honnan veszi, miként szerzi a szülő a kenyeret? – csak igyekezzék előteremteni a mindennapra való betevő falatot.

– Papa kenyeret! Éhes vagyok – s az éhség nagyon fáj.

Csetneki ezektől a bekövetkező sötét, megtévelyítő napoktól remegett, a nagy nyomorúságtól, a jövő napok ijesztő bizonytalanságától félt.

Sok ízben vallotta meg önmaga előtt, hogy ő gyáva ember, mindamellet képtelen volt uralkodni szorongó rettegésén, nem tudott felbátorodni, sőt ellenkezőleg, beteges képzelődése, amely sokkal sötétebb, sokkal döbbenőbb színben láttatá vele a világ folyását, még csak fokozta gyávaságát, még csak nagyobbította rémületét.

Midőn olykor odakünn bolyongott valamelyik külváros elhagyatott csöndes utcáján; teljesen visszariadt önmagától, amiért csak gondolni is mert a megnősülésre.

Az odakünn szerzett, szívet facsaró tapasztalatok elkedvtelenítették, elbúsították s megfosztották minden csöpp életörömtől.

Szerte ödöngve a néptelen utcákon, önkéntelenül megállott egyik-másik ablak alatt s inkább félénk, mint ámuló pillantással tekintett be rajta, vagy nézett le a földalatti zugolyokba.

Bárhova fordította is tekintetét, mindenütt szánandó szegénység, síró nyomor ötlött szemébe. Ócska, rozoga butorok, értéktelen díb-dáb, rongyfoszlányok szana-széjjel.

Nyomor uralkodott benn az alacsony, szűk szobácskákban, a dohos kamrákban, nyomor tanyázott lent az örökös homályban borongó pincelakásokban, a veszedelmes kórokat fejlesztő, földalatti odúban, nyomor ijesztett künn a ronda, sáros, büzhödt udvarokon.

Nyomor rítt le a halálsápadt, fakószínű arcokról, nyomor sivalkodott a megtört fényű, mélyen bentülő szemekből.

Nyomorról, arról a szívet tépőről, fájdalmasról, az emberi méltóságból kivetkőztető nyomorról tanúskodott minden. Nem csupán a gyermekek, de sőt még a meglett korúak is csak félig öltözve jártak-keltek a házakban, a sikátorokon.

Csetneki mód fölött megundorodott az ottan látott szinte ragadós maszattól, bántó szennyességtől.

Mennyire csavarta orrát a szobácskák, a pincelyukak ablakain kiáradó dohos szag és léleket elfojtó bűz! S a mellett hogy megrémült a borzasztó nyomor és inség láttára!

Ugy gondolkozott, hogy ha ő valaha oly sanyarúságos helyzetbe találna jutni, aminőben akárhány derék, dolgos családapája kerül önhibája nélkül, – bizony nem tudná, hogy mibe kapjon, hová vagy kihez forduljon segítségért.

Vajjon ki szánakoznék meg rajta, ki indulna meg jaj-szaván az élet örült hajszájában?...

Nemcsak ő, de az esze is megállott, amikor ezek a döbbenő kérdések lelkén átvillantak.

Abban a vígasztalatlan helyzetben tökéletesen megzavarodnék, elvesztené a fejét és elcsüggedve gyáva félelmében – bizonytalansággal kétségbeesnék s vagy éhen veszne el valahol az út szélén, vagy a Duna iszapos hullámai közé temetné magát, hogy egyszerre elfeledjen minden földi kint és nyomorúságot és megszabaduljon minden további gondtól, minden további szenvedéstől...

Érezte, kínosan érezte, hogy nem tudna, nem volna képes szembenézni a lesújtó nyomornak, menthetetlenül megtörné a csőstül reá szakadó súlyos csapás.

Ez okból nem is gondolt soha komolyan a megnősülésre. Jóformán még csak gondolni sem igen mert rá, mivel szintén azt, a korunkat oly kirívóan jellemző nézetet vallotta, amelynek – a nyomor rohamos fokozódásával – napról napra több híve akad a földhöz ragadt munkások soraiban; tudniillik azt, hogy a családalapítás nem szegény embernek való. Ezt a fényűzést csupán a gazdagok engedhetik meg magoknak.

Ily veszedelmes okoskodást folytatva, természetesen nincs mit csodálkozni azon a körülményen, hogy Csetneki nőekkel nem kötött ismeretséget, de sőt mi több, feltűnően kerülte őket, futott előlük: attól tartván, hogy ha egy helyre kis leánnyal történetesen megismerkednék, ez úton a legkönnyebb szerrel tehetné magát örökre boldogtalanná, mert beléje találna szerelmesdni s azután valószínűleg el is venné.

De ettől való félelme egész az írtózásig terjedt, minek következtében lelke nyugalma leány jó darabig nem háborította meg.

Egy ízben azonban mégsem futhatott, menekedhetett meg bizonyos ismeretség elől. Meg kellett ismerkedni egy derék, szép leánnyal.

Hogyan is történt a dolog?...

V.

Csetneki Pál télvíz idején érkezett Kőtelekre.

Aznap éppen havas eső szitált már reggel óta s az eső locs-pocccsal borította az utcák hiányos kövezetét.

Csetneki, nyomban odaérkezése után, nyakába vette a városkát s lakásnézőbe indult.

Szerencséjére csakhamar rábukkant egy kicsiny szobára özvegy Faludi Jánosné asszonyság házikójában.

Természetesen azonnal kifogadta az alacsony, kissé homályos s éppenséggel nem barátságos szobácskát s alig egy röpke óra alatt már beléje is költözött.

A lakással, amelyet több joggal lehetett zúgnak nevezni, mint szobának mondani, Csetneki teljesen meg volt elégedve, mivel elég olcsó béren kapta. Csakhogy megelégedése csupán addig tartott, míg kis időn odaköltözése után, ekként nem szólt hozzá a könyvnyomtató vezetője, a hosszú utcán való alá és föl sétálásuk közben:

– Hallgatagságáról ítélve, isten teremtsen uccse! senki sem tenné föl önről, hogy olyan nagy kópé.

Csetneki nem tudta mire magyarázni társa szavait; csak reá meredt tekintete.

– No, csak ne tetesse magát annyira, – pajzánkodott följobbvalója. – Hiszen jól tudja, mire célzok?

Csetneki erre csak még jobban elbámult s csupán ennyit bírt mondani:

– Becsületesre! fogalmam sincs róla.

Társa hamiskásan hunyorgatott reá szemével.

– Csakugyan nem tudná? – tamáskodott aztán bizalmas mosollyal ajkai körül. – Ejnye, ejnye, de csak nagy kópé ön. Mondja hát, miért költöztünk éppen özvegy Faludiné házába?

– Miért? – kérdé viszont Csetneki a legártatlanabb arccal. – Hát mert olcsón lakom meg szép a szoba.

Társa hangos kacajra fakadt.

– De még szebb az özvegyasszony leánya; ugy-e bár?

Csetneki egy futó perc alatt el is sápadt, meg el is pirult.

– Én... azt... se... tudom...

Nevető följebbvalója nem engedte befejezni mondatát, sebesen vágott szavába:

– Ne is erőlködjék engemet félrevezetni. Ugy sem hiszek önnek. Helyes beszéd, hogy: »lassú víz partot mos«. Itt van ni az élő példája. De hát miért rösteli?... Hiszen Irma kisasszony nagyon szép leány és fiatal. Könnyen megeshetik, hogy el fogja venni. Jól is járna vele. Csak igyekezzék is, hogy mentül hamarabb mulathassunk egyet – a lakodalmán.

A jókedvű üzletvezető évelődésére egyszerre elröppent Csetneki szívéből a derült vidámság és kínos félelem remegtette lelkét. Később szokatlan nyomott hangulat vett rajta erőt. Iparkodott megszabadulni társától, aki pedig semminemű hajlandóságot nem mutatott az elválásra.

Csetneki eddigelé semmit sem vett észre. Leánynak még színét se látta sehol. Azért is tetszett nem oly kellemesnek szobácskája. Hanem most, értesülvén arról, hogy leány tartózkodik a házban, tudva azt, hogy közel, még pedig milyen közel van hozzá a kísértő gonosz, – elijedt a kis háztól, félt csöndes szobácskájától, remegett attól az ismeretlen, szép leánytól.

No, tőle leginkább.

Ahol leány akad, ott hamarosan nyílik alkalom a megismerkedésre.

Ez a körülmény pedig maga a kísértés, maga a veszedelem volt Csetneki előtt.

VI.

Egy rövid hétig jól folyt minden, mint a karikacsapás.

Ez alatt az idő alatt Csetneki nyomott kedve lassanként ismét fölélénkülni kezdett, már amilyen kis mértékben kitellett méltázásra hajló természetétől.

Földerült, mert a kis házban semmiféle leányteremtés nem került fürkésző pillantással szertekintgető szeme elé. Sehol a legparányibb nyoma leánynak, se szépnek, se rútnak.

Már azt kezdte hinni, hogy följebbvalója csak el akarja ámítani, midőn leányról, bizonyos Irma kisasszonyról szólt neki.

Faludinét pedig nem merte megkérdezni, eszébe jutván az az ismeretes közmondás:

»Nem jó az ördögöt a falra festeni.«

Pedig akár festette, akár nem, senkisémm kerülheti el a sorsát.

Egy nap délben hazament, az özvegyasszony ablakára síklott kandi pillantása s majdhogy le nem esett a lábáról, annyira megrémült, amint leányfejet vett észre az ablakban.

A leányt csak azért nem láthatta eddig, mert ágyban fekvő beteg volt.

Faludiné pedig egy árva szót sem szólt Irmájáról. Igaz, nem is szólhatott róla, mert Csetneki szorgosan elkerülte, sőt mi több, szökött előle.

S ime, mégis megtudta! Leány van a házban, leány van a közelében!

Csetneki tökéletesen kiforgatva magából, sietett be a szobájába s merev ijedelemmel bámult a puszta falra. Pár percig nem tudta eszének hasznát venni, nem bírt magához térni rémületéből. Úgy érezte, mintha már el volna veszve, el volna sülyedve menthetetlenül.

Még aznap este fontos lépés megcselekvésére határozta el magát.

A következő hónap elsején fölmondja a lakást s odaköltözik, ahol nincsen leány, se szép, se rút s ahol nincs kitéve semmiféle veszedelmes kísértésnek. Minden esetre megteszi, meg kell tennie, ha törik-szakad. Nem lakhatik itt tovább teljes lelki nyugalommal, mert az alkalom minden gonosznak az élőkészítője, a vakmerő előidézője.

Mielőtt azonban a hónap várva-várt elseje még érkezett volna, Csetnekinek meg kellett ismerkednie szobaasszonyának helyre leányával.

Találkoztak az udvaron, a bájos gyermek megszólította Csetnekít, neki felelnie kellett az ártatlan kérdésre s meg volt kötve az ismeretség, amelytől pedig annyira rettegett.

Irma még valamit óhajtott megtudni, a kérdő szavak már ott is lebegtek ajkán, Csetneki azonban szapora léptekkel, szinte ijedt sietséggel ment szobájába s lázas gyorsasággal zárta magára az ajtót, mintegy attól félve, hogy a leány még követni találja.

Aggasztó, kínos szorongás kerítette hatalmába remegő lelkét.

Mi történik majd vele, ha még soká itt marad – Irma közelében?...

A nyájas arcú gyermek még magába bolondítja, mert kitelik ám ez tőle s akkor ő hanyatt-homlok rohan a vesztébe.

De Csetneki nem veszi el őt! Nem! Soha senkit!...

Reá sem fog többet nézni, kerülni, futni, elrejtőzni fog előle...

Ezzel a biztató gondolattal törekedett megnyugtatni a lelkét, lecsillapítani vad háborgását.

S Csetneki valószínűleg állt is volna eltökélésének, ha oly könnyű módon lehetne menekülni, szaladni ama leány elől, akivel egy fedél alatt lakunk.

Lassanként úgy rémlett neki, mintha Irma lesné jöttét, mentét, mert nem mult el egy áldott nap sem a nélkül, hogy ne találkozott volna vele. Majd a tenyérszíni udvaron termett előtte, majd meg a szűk kapualjban állotta el az útját. Hasztalan iparkodott szabadulni előle, nem volt módja benne.

A kis hamis mindenkor elállta útját s olyan sokat tudott kérdezni, hogy Csetneki, noha csupán minden harmadik kérdésére válaszolt, mégis csak alig hogy győzte a felelgetést. Beszélgetés közben dehogy pillantott volna Irmára; mindegyre a földön jártatta a szemét. Megzavarodott, szégyenkezett meg nyugtalankodott is.

Hovatovább mind jobban megrémült, mind szorongóbb aggodalmak rohanták meg szívét. Szeretett volna már túllenni a felmondás kellemetlenségén, óhajtott volna már egyebütt lakni, jó messzire innen.

Csak ki e házikóból, el e kis lány bűvös köréből! Megbabonázza őt s a kárhozatba dönti.

Innen-onnan érkezett a hónap elseje.

Csetneki felmondta a lakást, nem élő szóval, ahhoz nem birt elegendő bátorsággal, hanem levél útján értesítette özvegy szobaasszonyát szándékáról.

Midőn a levélkét átadta az özvegynek, úgy érezte magát, mintha csak valami súlyos büntetést követett volna el. Egész napon át nyugtalanság bántotta. Délben haza se ment, annyira félt; este is csak lábhegyen járva, lopva tért szobájába. Világot se mert gyújtani. Rögtön lefeküdt hazaérkezése után.

A rákövetkező reggelen a rendesnél jóval korábban akart eltávozni hazulról, csak hogy nem sikerült megvalósítania ellopózó szándékát.

Alig hogy kinyitotta ajtaját, Irma kisasszony máris előtte termett. Ott leste már jó ideje.

Csetneki összerezzent, amint megpillantotta a szép leányt.

Hirtelen lekapta kopott kalapját, valami köszönésfélét motyogott s azzal ki akart surranni a félig nyitott kapun, Irma azonban elébe állt és kedves nyájasságával tudakolta tőle:

– Hová siet ilyen korán? Hiszen még csak most virradt meg.

Csetneki szégyenkezve sütötte le szemét és zavartan hebegett valamit.

– S olyan könnyedén van öltözve. Nem fél, hogy meghűti magát?

A férfi nem felelt, csak fejével bólintott és idegesen harapdálta színtelen ajkát. Ugy volt öltözve, mint egyébkor. Remegő szívvel sejtette, hogy ez a kérdezősködés hová fog kilyukadni.

Irma közvetlen elébe állt és erősen szeme közé nézve, csaknem suttogó hangon rebegett:

– Mama azt mondta, hogy ön el szándékozik költözni tőlünk.

Csetneki önkéntelenül megremegett.

A kedves leány olyan közel állt előtte, hogy megérezte arcán kellemes, meleg leheletét.

– Igazán elköltözik? – kérde Irma halkán és epedő szemekkel nézte a megzavarodott Csetnekét.

A férfi néhány érthetetlen szót motyogott, miközben tétovázó tekintete még jobban kereste a földet.

– Nem tetszik talán önnek a szoba? – fakgatá Irma mosolyogva.

– De... igen...

– Vagy talán nincsen valamivel megelégedve? – vallatá ellenállhatatlan kedvességével.

– De... minden tetszik,... szép is,... kényelmes a... de...

Elakadt.

– Csak szóljon bátran, – biztatá a leány nyájasan. – Mi kész örömet segítünk minden bajon, mert nagyon óhajtjuk, hogy jól érezze magát nálunk s ne legyen semmi oka panaszra.

– Nincs is, – viszonzá Csetneki a nélkül, hogy tudná, mit mond.

– S ön mégis el akar hagyni bennünket? – szállt el Irma ajkáról a kérdés, mintegy szemrehányóan. – No ez csakugyan nem szép öntől.

Ez a szelíd szemrelobbantás és a szomorúan csengő, panaszos hang megreszketteté a férfi szívének minden húrját. Rá emelte Irma arcára tekintetét, de menten lekapta róla, annyira megijedt a leány merőn reá függesztett esdő, bús pillantásától.

Ezzel a bánatos tekintettel szándékozik megigézni őt, megzavarni eszét, szóval a bizonyos veszedelembé sodorni.

– Miért nem akar nálunk maradni?... No vallja meg nyíltan az okát. Hiszen mi mindent megteszünk önnek... Úgy-e? megmarad... Én kérem, maradjon...

S hogyan kért arca esdő kifejezésével, szeme észbontó tekintetével, üde, fiatal mivoltának megenni való kedvességével!

– Nemde, nálunk marad? – erősíté inkább, semmint kérdezte Irma és hirtelen, akaratlanul megfogta a férfi kezét.

Csetneki a kis, formás kéz meleg érintésére, ösztönszerű félelemmel kapta vissza jobbját.

A leány hűledezve, szinte szégyenkezően, fülig pirulva tekintett reá.

A férfi elröstelte magát.

– Ön haragszik rám, – szólt Irma, mintegy panaszkodó hangon s nyájasan kérlelő pillantással emelte Csetneki arcára sokat kifejező szemét.

– Dehogy, – felelt az kitérően.

– Csak akkor hiszem el, ha továbbra is itt marad nálunk... No, úgy-e? marad...

Lehetetlen volt ellenállani, oly kedvesen tudott kérni.

Csetneki nem bírta kierőszakolni a torkán a tagadó «nem»-et, bármennyire óhajtotta is más-különben.

– Maradok, – sóhajtotta inkább, semmint mondá pár pillanat múlva.

– Marad? Igazán marad? – örült meg neki Irma. – Maradjon is... Majd meglátja, milyen szép lesz itt nyáron. Egész virágerdő szokott olyankor az udvaron virítani. Szereti ön a virágokat? Hogyne szeretné. Hiszen a jó emberek mindnyájan szeretik... Ha megengedi, telerakom az ablakát virágcserepekkel. Olyan szagos lesz tőle a szobája... Úgy-e? megengedi. Mennyire fog örülni a mama, ha megtudja, hogy ön nem költözik el.

A férfi nyomban köszönt és kisietett a kapun.

VII.

Csetneki szíve színültig megtelt elkeserítő boszúsággal. Szánakozott gyöngeségén és átkozta gyávaságát. Boszankodott a kedves leánykára, haragudott önmagára és elátkozta azt az órát, a melyben Faludi Jánosné házikójába költözött, amelyben első ízben betette lábát a szobácskájába.

Hogy leverte lábáról az a kis leány, pedig még csak egy pár szót szólt neki. Hát még mikor óraszámra fogja kisérteni ártatlan lelkét, ki tudja, mi mindenre nem fogja őt rávenni.

Ébredező aggodalmai teljesen összekuszálták fejében gondolatai laza fonalát és kimondhatatlanul megrémítették félénk lelkét. Később pedig gyötrő nyugtalanság lepte meg egész valóját.

Hová fog ez majd fejlődni? Miként fog végződni, ha továbbra is megmarad Faludiné házában, a beszédes ajkú, szép leány közelében?...

Irma talán máris szerelmes beléje.

Alkalmasint azért is lesi folyton-folyvást az ő jöttét, távozását, hogy szóba ereszkedve véle, megszeresse, beléje bolonduljon és elvegye... Bizonyára egyedül csak azért...

Mitevő legyen, hogy szerencsésen elhárítsa fejről ezt a fenyegető veszedelmet?

Nemsokára kieszelte a módját.

Azt hazudta ugyanis a szép leánynak: a fővárosi könyvnyomtatók fölszólították őt hivatalos úton, hogy írja meg a magyar könyvnyomtatás történetét, – pedig a jámbort alig ismerték odalent a könyvnyomtatók körében.

A legtöbb pályatársa még azt sem tudta, hogy van-e egyáltalán valami Csetneki Pál nevű betűszedő a világon?...

Csetneki szerfölött megörült pompás kifogásának, helyesebben: sikerült hazugságának.

Egy félpercre sem akad ezután érkezése; szüntelenül keresnie, kutatnia, gyűjtenie kell az értékes meg érdekes adatokat, egyre tanulmányoznia a régi nyomtatványokat, buvárkodnia bennök, rendeznie hosszas fáradtsággal gyűjtött nagyszámú adatokat, hogy mentül előbb elkészüljön művével, mindamellett szégyent se valljon ám vele, mivel akkor valami rettenetes dologra szánna el magát. Szóval nem ér rá semmiféle csevegésre, szerelmeskedésre.

Minél erősebben zárkózott el Csetneki a házbeliek minden néven nevezendő érintkezése elől, Irma annál hevesebb vágyódással kívánczolt társasága után.

A férfi csodálatos tartózkodását hideg érzéketlenségnek magyarázta, félelmét meg higgadt büszkeségnek vélte.

Irmát nem érdekelték, nem is törődött azokkal a fiatal emberekkel, akik házukhoz jártak és gyöngéd érzelmeket tápláltak iránta.

Nem gondolt, mivel nem tudott más férfiúra gondolni, mint csupán Csetnekire; egész lelke tele volt vele. A női kíváncsiság élénk érdeklődéssel fordult feléje. Szörnyen bántotta hiúságát Csetneki tartózkodó visszavonultsága, szokatlan hidegsége és hőn vágyódott kiismerni az előtte annyira rejtelmesnek látszó férfit. Egyébiránt már az első perctől fogva vonzódott hozzája. Megtetszett neki halavány arca, bánatos nézésű szeme, mélabús hangja, szóval teljes mivolta.

VIII.

Eközben beköszöntött a ragyogó arcú tündér: a mindenséget új életre keltő tavasz.

Észrevétlenül bársonyos zöld terítővel vont be a mezőt, a rétet, a folyók partját, a hegyek oldalát. A száraz fák ismét meglombosodtak. Ujra megszólalt a bujdosó kis patak andalító zenéje. Langyos fuvalom szökelt át a kisváros csöndes utcáin.

A tisztán kéklő messzi ég derülten mosolygott alá a téli álmából ébredező vén földre. A vidám madárcák egymás után tértek vissza elhagyott fészkeikre s csicseregtek, daloltak, fürödtek a nap meleg verőfényében...

Egy derült, kellemes vasárnap délelőttjén Faludiné megállította Csetnekít a kapualjban s mialatt fürkésző szemekkel vizsgálta arcát, aggódó szeretettel jegyezte meg:

– Jaj be halvány a lelkem. Valósággal olyan mint a sírból kikelt halott.

Azzal ismét rátekintett s megint vizsgálta arcát kutató, résztvevő pillantásával.

Csetneki nem jól érezte magát erre a figyelmes vizsgálódásra. Legott sejtette, hogy emez anyai részvét mögött holmi meghívás-féle lappang.

– Világos, hogy meg kell látszania annak a sok otthonülésnek, annak a sok tanulásnak a nyoma az arcán, – folytatá az özvegyasszony nekieredve a szónak. – Minek is éjszakázik annyit? Mondja csak, minek? S hogy elzárkózik, mintha még a friss levegőtől is félne. Ily módon időnap előtt öli el magát.

S szinte döbrentő komolysággal csóválta meg a fejét.

– Csakugyan, – hagyta rá Csetneki fejlesütve, nem tudva más mit mondani. – De hát mit is tegyek?

– Mit? – pattogott Faludiné. – Hát ne temetkezzék oly igen belé a munkába. Szüneteljen egy kissé, különben még bűját fogja látni. Töltsön több időt a szabad levegőn. Fiatal embernek nagyon sok friss levegőre van szüksége. Ugyan ne tagadja meg magától a kellő élvezését. Az egészség a földolog.

– Valóban. Azért is megyek most egyet sétálni.

– Délután pedig jöjjön velünk, – sietett szobaasszonya megfogni őt. – Mi majd elvisszük önt olyan helyre, ahol – tudom – még egy ízben sem járt. Onnan pedig az egész várost megláthatni.

A férfi megrémült.

Hogyan? Velök tartson, mikor Irmácska is ott lesz?...

Rögön elfogják, el sem eresztik többé!

Hazugsághoz folyamodott.

– Szívesen mennék, – rebegé zavartan, – de most,... éppen most jut eszembe... sajnálom... igazán sajnálom... már eligérkeztem... jó barátom várni fog rám... Minden bizonnyal vár...

Faludiné himezés nélkül kimondta azt, amit Csetneki tétovázó szavai hallatára gondolt.

– Ez csak pusztá kifogás, – pirított rá a férfiúra. – Nem akar velünk jönni, itt a dolog bibéje.

Csetneki úgy érezte magát mint a tetten ért bűnös. Alig tudta hamarjában, hogy mit mondjon.

– Már miért ne akarnék? – kérdé aztán csaknem suttogó hangon s a földön révedező szemét nem merte Faludinéra emelni.

– Mert haragszik Irmára, – vádolta az özvegyasszony mintegy megbántva.

Csetneki ösztönszerűleg megremegett.

– Én nem haragszom a kisasszonyra, – mentegetőzött.

– Dehogyan nem, – veté ellen Faludiné élénket. – Azt gondolja, hogy nem vettem még észre? Éles szemeim vannak ám nekem. Mindent meglátok velök. Ne is tagadja.

Csetneki teljesen megzavarodott.

– De... biztosítom... csalódni tetszik... nem haragszom rá...

– No akkor velünk is tart.

– De kérem... barátom vár... megígértem neki...

– Ha nem jön velünk, sohasem fogom elhinni önnek, hogy nem haragszik Irmáckára. Érti? soha, soha! Bizonyítsa be tehát, hogy nincsen igazam és tartson délután velünk.

Csetneki még ebéd után is bánta tett ígérését; de ez a kellemetlen érzés csupán addig zaklatta, míg a halászház közepébe érve, Irma egyszerre ezt a kérdést nem intézte hozzája:

– Miért haragszik rám?

Csetneki elhülve, csodálkozóan nézett szemei közé.

Ma már másodízben hallja ezt az alaptalan vádat. Hüledezésétől nem tudott azonnal szóhoz jutni.

– Hisz én nem haragszom kegyedre, – viszonzá Csetneki oly lágyan remegő hangon, a mely sottogásnak is bevált volna.

– Mondja még egyszer, – kérte a leány kedvesen.

– Nem, nem haragszom, – ismétlé Csetneki, nála szokatlan heves tiltakozással. – De ki mondta ezt kegyednek?

– Oh, beh örülök! Nem haragszik reám.

– Hiszen önre nem is lehet haragudnia komolyan mondom...

S tekintetük öntudatlanul egymás szemébe vészett.

A bájos leány szemében annyi hála ragyogott, hogy Csetneki ennek láttára azt sem tudta, mit cselekszik? Hirtelen megfogta Irma rózsás kacsóját s melegen szorította meg.

Ettől a perctől kezdve annyira megváltozott az a nyájas szép gyermek, mintha csak kicserélték volna. Imént még egy szemernyi jókedv sem dobogtatta szívét s most olyan sokat tudott csevegni, annyi ötlött eszébe.

S Csetneki?

Az érzéketlennek látszó, hideg, félénk Csetneki lassanként megfeledkezett minden aggodalmáról, elaltatá rémületét s teljes lélekkel engedte át magát a kellemes behatásoknak. Szokatlanul fölmelegedett a beszédes szép leány kedves csicsergésétől s eddigelé még soha nem érzett meleg, boldogító gerjedelmek támadtak benne.

Minél tovább haladtak, annál jobban felbátorodott. Rá-ráemelte Irma arcára tétovázó, félénk tekintetét és pillanatonként rajta felejteti, pihentetni merte.

Most nézte csak meg jól, szemlélte közelebbről az ártatlan gyermeket.

Ezideig mindig beburkolt fejjel, vastag téli kendővel idomos vállaira borítva látta Irmát.

Ez alkalomkor kis kalap díszítette gömbölyű fejcskáját s egy ruhaderékban volt. Egyszerű, de csinnal készült öltözéke annyira feszült formás testalkatán, hogy kecses idomai észvesztő csábossággal domborodtak ki rajta.

Csetneki érzékei megittasulni kezdtek, amint sóvár tekintete gyönyörködve síklott végig Irma csábos termetén. Nem piros, lángoló arcát, derült és mégis oly beláthatatlan mélységű szemét, igézően mosolygó, piciny, üde ajkát, mandula fogait, gazdag, selymes fürteit nézte, csodálta Csetneki, hanem formás, gömbölyű tagjaira surrant minduntalan vágától égő tekintete.

A vidám lelkű leány telt, piros ajkáról gyöngyszemként peregtek a szavak s szívből fakadt nevetése az üvegharang csilingelő zenéjéhez hasonlított.

Csetneki nagyon jól érezte magát s igen elégedett volt. Maga meglegedettsége percről percre fokozódott, jókedve nőttön-nőtt. Egészen áthevült.

Irma víg csevegése magával ragadta őt és vonzó természetessége lassanként megnyitotta lezárt, hallgatag ajkát. Belémelegedve a szóba, annyit beszélt s gondolatait oly válogatott szavakba öntötte, hogy szinte elcsodálkozott saját magán. Nem tudta elképzelni, honnan vette egyszerre azt a sok szót, azt az ékesen szólást...

Midőn fölérték a városka mögött emelkedő, lejtős magaslatra, végigbocsátották tekintetüket a szegényes, apró házak sűrű csoportjain, a büszke, magas épületek fényes tetején.

Az egyszerű, ódon templom sudár tornyát nézve, egyszerre szemökbe ötlött a kis várost hosszában átszelő, szilaj folyócska s mintegy hallani vélték élénk csobogását, amint körül kőre hull alá.

Kis idő multával felhallatszott hozzájuk egy kis harang méla fohásza s fiatal szivökbe a béke és megnyugvás angyala szállott.

A nap leolvadt az égről s a két boldog keresni kezdte fürkésző szemmel az ő házikójukat.

Csetneki hasztalan erőltette meg szemét, hiába jártatta szerte-széjjel kutató tekintetét a házak szélesre kiterjedt csoportja fölött, csak nem bírt rábukkanni a keresett lakra.

A szép leány melléje állt s keztyűtlen, forró kezeccskéjével megfogta a férfi sovány jobbját, rámutatott vele a sokat fürkészett házikóra, miközben egy pár elszabadult, finom hajsza megérintette Csetneki arcát, lágyan, hízelgően.

Ez a kellemes, csiklandós érintés végigreszketteté a férfi teljes valóját s érzékei megittasodni kezdtek. A megittasultság kéjesen bágyasztó érzetében fel szeretett volna kiáltani, hadd tudja meg fű, fa, virág, az egész kerek mindenség, hogy ő most mennyire meglegedett magával, sorsával, minő boldog!

Olyan könnyűnek, olyan fiatalnak érezte magát, hogy szinte kedve kerekedett versenyt repülni a dalos madarakkal. Lelkében széjjeláradt a mámorító öröm, a gyönyörrel teljes boldogság... Soha nem hallott hangokat vélt hallani, csábítóan bűvös hangokat...

Nem tudta, miként érkezett haza.

Egyszerre csak csöndes szobájában lelte magát. Jól eső bágyadtsággal rogyott le a kopottas pamlagra s nem gondolt semmire. Jóformán nem is igen volt képes barangoló gondolatait bizonyos személy vagy tárgy körül összeponosítani. Nem bírt, helyesebben nem akart megmozdulni, olyan kéjes zsibbadtság vett erőt tagjain.

Sokáig ült ott abban a mély sötétségben, a titokzatos zajtalanság közepett. Minél jobban nőtt és terjedt körülötte a sűrű homály, annál ragyogóbb, ízgatóbb színben lebegett Irma kívánatos alakja lelki szeme előtt. Vágyakozó szemmel nézte egészségtől piros arcát, gyönyörködve szemlélte kecses alakját, gömbölyű formáit.

Nem gyújtott világot; hanem lefeküdt, az álom azonban elkerülte izzó pilláit. Sokkal izgatottabb volt, semhogy be tudta volna húnyni a szemét. Lázás fölhevülésén nem bírt uralkodni, érzékei hevesebb forrongásba hozták a vérét, amely lángfolyamként nyargalt ereiben. A hevítő érzelmek részegítő gyönyörűséggel járták át bágyadt tagjait, egész valóját.

Hovatovább ösztöne ellenállhatatlan erővel támadt föl benne, a régen szunnyadó, mesterségesen elfojtott, üdvöt lihegő ösztön és hatalmasan kezdte követelni jogát, uralmat nyert Csetnekin.

Amint ott feküdt a férfi ágyában, gondolatban Irmánál időzve, egyszerre csak úgy érezte, felhevült képzelme oly életeleven, kábító színekkel festette ki előtte a jelenetet, mintha a

kedves leány már az övé volna egészen, az ő kis felesége, ott nyugodnék most az oldalán s Csetneki csókolgatná tüzes ajkát, simogatná gömbölyű karjait, kerek vállait, amelyek olyan fehérek, mint a frissen hullott hó, ráhajtáná fejét hullámozó keblére – s ez a szédítően gyönyörűség gondolat, a megbódult érzékek emez édes láza, az érzelmek mámorító kéje, szenvedélyes hevessége csaknem megfosztották józan esztől.

Nem tudott tovább uralkodni magán, nem bírt erőt venni érzékein. Szíve oly hevesen dobogott, hogy majd kiszakadt a melléből. Talpra ugrott s azon módon, ahogyan volt, rohant ki a szobából. Be akart kopogtatni, fel szándékozott zavarni Faludinét, hogy adja oda neki rögtön Irmát feleségül, mivel nem képes többé ellenni nélküle. Bírni óhajtja őt tüstént, abban a pillanatban.

Jó, hogy kevéssel hazatértük után, megeredt az eső s kövér, nagy csöppekben hulldogált.

A meghűvösödött levegő és borzongtató eső Csetnekit kissé magához térítették s némileg lecsillapították felhevülését, kéjes vágyakozását.

IX.

Csetneki ezután nem került többé Irmát, de sőt – az igazat megvallva – még maga is fölkereste. A szilaj erővel feltámadt ösztön és megittasodott érzékei nem szüntek meg forró, részegítő vágyakat kelteni benne.

Bárhová fordította is tekintetét, mindenünnen csak Irma csábos alakja lebegett feléje. Szakadatlanul azokon a vakító fehérségű, telt karokon, mámorítóan szép keblen, ingerlő formákon forgott az esze.

Csetneki nem a bájos Irmát, nem a pompásan kifejlett hajadont, nem a leendő anyát nézte benne, hanem a kecses nőt.

Szerelemről, arról az igaz, mindent feláldozni kész, sírig tartó, szenvedélyes szerelemről szó se volt nála; imádatról még kevésbé lehetett beszélni. Csetneki csupán félni, csak remegni tanult meg az élet keserves iskolájában; de a boldogító szerelmet nem ismerte meg. S miként tudjuk, nem is óhajtotta megismerni.

Most csak egy érzés dobogtatta szívét, csupán egy vágy reszketteté tagjait, hevítette véré, tüzesíté ki arcát: megfogni a szép leány rózsás kacsóját, kedvére szorongatni, ölelgetni darázsderekát, csókokkal borítani örökké derült arcát, mosolygó cseresznyeajkát, szoborszerű karjait, megrészegülni a mennyei üdvösségtől domború keble hóhalmain pihenve.

Eleinte sok ízben oly feltűnő módon reszkettett e vágy hevítő erejétől, szívetfeszítő kéjétől, hogy Irma ámuló szemekkel nézte őt, miközben igaz részvétellel kérdezte:

– Mi baja? Miért reszket így?

A férfi nem tudta, jobban mondva: nem akarta elárulni lelke hő vágyát, nem merte megcselekedni azt, aminek pedig – már pusztá gondolatára is – lángoló tűz futott keresztül erein: nem merte megtenni, bármennyire tüzelte is ama zakatoló, soha el nem nyugvó, szédítő vágy, míg végtére – az elragadtatás egyik édes önfeledt pillanatában – Irma a férfi keblére nem omlott.

Erre a heves ölelésre azután Csetneki lassan neki bátorodott. Gyöngéden, megfogta a bájos leány parányi kezét, szorítgatta, cirógatta, ölelgette sugár alakját, csókolgatta arca nyíló rózsáit, hattyúnyakát, leplezetlen, ragyogóan fehér karját, lehajtotta lázas fejét pihegő keblére és növekedő vágyódással, reszkető gyönyörrel hallgatta szíve halk dobogását.

Irma napról napra lángolóbb, szenvedélyesebb szerelemmel borult Csetneki nyakába. Hőn óhajtott már a férfié lenni, az övé lenni teljesen – a sírig.

Mikor a szende hajdon végtelen szerelméről beszélt, akkor Csetneki észbomlasztó bájait emlegette, bámulta, dicsérte.

Egy napon véletlenül éppen abban a pillanatban lépett ki Faludiné a konyhából, midőn szorosán átölelve tartották egymást az udvaron és galambmódjára turbékoltak.

Az özvegyasszony többet sem kívánt látni: rögtön sarokba szorította Csetnekít s a családi boldogságot kezdte előtte dicsérni, magasztalni.

– Ennek a boldogságnak nincsen párja se égen, se földön, – ismételte több ízben a szó áradataiban.

A legelcsábítóbb színekkel föstötte le a férfi előtt a házasságot, amely a legnagyobb és kézzel foghatóbb áldás a munkásra. Üdvözítő áldás, mivel a megosztott bánat csak félbánat, de a megosztott öröm kettős öröm s a szegény ember fiának oly kevés az öröme meg annyi sok a bánata. Azonfölül pedig az okos gazdasszony, aminők sorába Irma is tartozik, még kevésből is tud valamit megtakarítani a bekövetkezhető szűk napok idejére, s ki tudja: igazán bekövetkeznek-e? Bízunk kell az istenben.

A jó asszony nem mulasztott el egy alkalmat sem Csetnekít mentül előbb rábírní a sírig tartó frigy megkötésére, csakhogy Csetneki már az első sarokba szorításra is megijedt, hát még a többiekre, a házas élet folytonos emlegetésére!

Kimondhatatlan rémület szállta meg lelkét. A mily rohamosan növekedett, amily nagy mértékben fokozódott rémülete, éppen oly gyorsan és feltűnő, módon csökkent vágyainak perzselő hevessége, oly könnyen aludt el lobogó tüze.

A napok sebes tovatűntével a telt idomú leányt mindegyre kevésbé kecsesnek találta s arra a meggyőződésre kezdett ébredni, hogy Irmának eddig annyira megbámult karjai, kerek tagjai nem is olyan gyönyörű szépek, csábítók, ingerlők, mint aminőnek mindekkoráig látni vélte.

Kis idő multán Csetneki újra a félelem, a rettegés embere volt. Nem győzött eleget remegni a képzeletszülte rémképektől, a szörnyű álmoktól.

Faludiné, mint a szívbeli ügyekben tapasztalt asszony, igen jól tudta, hogy a férfi szavára nem szabad hallgatni, főképpen akkor, midőn az egybekelést újra meg újra el akarja odázni.

Tudta, ilyenkor nincsen semmi egyéb baj annál, minthogy a férfi mód nélkül fél attól az ismeretlen, rejtelmes édes élettől, amelyet egyszerűen házasságnak neveznek. Úgy okoskodott tehát, hogy bele kell őt ugratni a bizonyos boldogságba s Csetneki – kétségen kívül – később igen hálás lesz neki érte.

X.

Egy szombati nap reggelén így szólt az özvegyasszony Csetnekihez:

– Délelőtt fölmegyek a plébános úrhoz és megkérem, hogy holnap a szent beszéd után hirdesse ki magokat.

A férfi annyira megrémült erre a határozott kijelentésre, hogy lélekzete is elfojtódott és hideg borzongás nyargalt végig a hátán.

Merev, döbbs pillantással függesztette szemét az özvegyasszonyra, de nem őt látta, csupán ijesztő képeket, amelyek örületes gyorsasággal kergették, hajsolták egymást szorongó lelke előtt.

Amint kis vártatva hangot tudott adni szorongó rémületének, sápadt, aggodalmas arccal kérte Faludinét:

– Ne siessen annyira a... kihirdetéssel,... még most... nem szándékozom... megnősülni...

– Nem? – pattogott az özvegy élénk hangon. – Hát meddig akar még várni? Azt akarja talán, hogy Irmácskát valaki elcsípje az orra elől? Ez pedig nagyon könnyen megeshetik Három kérője is van leányomnak... Nem is csoda, ilyen derék leány nem akad ám minden háznál... De hát miért is akar még tovább várni?

– Mert még kicsiny a fizetésem, állásom meg bizonytalan.

– Hogyne volna bizonyos ilyen szorgalmas, jóra való embernek, mint aminő maga.

– Majd megkérem főnökömet, javítsa meg a fizetésemet és igérje meg, hogy helyem állandó, akkor azután – mindjárt.

Faludiné türelmetlenül vágott szavába:

– Magam fogom megkérni s majd meglátja, minden esetre beleegyeznek a megnősülésébe. Csak bízva rám a dolgot. Úgy eljárak benne, hogy még ön sem különben.

Csetneki még egy végső kísérletet tett leplezett szándéka diadalra jutása iránt. Időt óhajtott nyerni, halasztást akart kieszközölni.

Az özvegyasszony azonban még hallani sem akart az elodázásról, annyira szíven hordozta Csetneki jövő boldogságát. Hirtelenében oly hatalmas szóáradattal özönlötte körül, hogy az aggodalmaskodó férfi hasztalan erőlködött szóhoz jutni, az ár magával sodorta.

Csetneki fejvesztve, mintegy részegként támolyogva haladt az úton – a könyvnyomtató intézet felé. Bármennyire törekedett is erőt venni magán, csak nem bírt győzedelmeskedni lelke gyötrő rémületén még odabent az üzletben sem, a legsürgősebb munka közepett.

Keze reszketett, akár a lázbetegé. Amibe csak fogott a jámbor, mindent rosszul végzett el. Jóformán nem is tudta már, hogy mit cselekszik.

A délelőtt folyamán szerfölött sürgős munkát bízott rá a vezető s minduntalan a nyakára járt zaklatva, serkentve őt:

– Még sincs készen? Siessen egy kicsit... Csapja már össze... Jó lesz az annak a rőfösnek így is, ahogy van... Ne teketóriázzék már annyit vele. Vár rája a gép. Adja már oda, hadd nyomjuk, kétezer ötszázat... Csak rajta... Kétezer ötszázat...

Midőn már az utolsó példány is kikerült volt a sajtóból, csak akkor vette észre a nyomda vezetője, hogy a nyomtatványba föltűnő hiba csúszott bele.

A hiba pedig egyesegyedül Csetneki figyelmetlenségéből származott.

A megrendelő nem fogadta el a kész nyomtatványt, azzal a kifogással okolva meg a visszautasítást, hogy a hiba nem csupán lényeges, de, ami a fő, botrányos is. Semmi kedve sincsen vevőinek nevetség tárgyául szolgálni.

A könyvnyomtató-intézet tulajdonosa éppen levert, bús hangulatban járt alá és fel a szedőteremben. A nyomtatvány visszautasításáról való értesülésekor szokatlanul fölingerlődött. Ingerültségében kiméretlenül lehordta Csetnekire s amaz ellentmondást nem tűrő kijelentése

kapcsán, hogy az okozott kárt majd lefogja a jövő heti fizetéséből, még felmondással is fenyegetődzött.

Felmondás és megnősülés! Családalapítás és vándorlás!

Csetneki néhány percig képtelen volt még csak a száját is kinyitni, hogy egy nagy sóhajjal könnyítsen lelke kínos szorongásán.

Megnősülni erre a mától holnapig tartó állásra; alapot vetni futó homokra, családot alapítani a jövő kétségbeejtő bizonytalanságára!

Nem, nem!

Aggodalmas szívvel érezte, hogy nem bír ellenállani Irma szelíd esdeklésének meg Faludiné szakadatlan ösztönzésének. Sehogyan sem képes rá.

Nem tudott férfias elhatározással cselekedni, nem mertte végre őszinte szóval megvallani az özvegyasszonynak azt a sok remegést, félelmet, szenvedést, keservet, amely lelkét dúlta, egész valóját fogva tartotta, esztét bilincsekbe verte.

Röstelte elárulni, hogy fél, szerfölött fél a szép Irmától, mert irtózik a megnősüléstől, retteg a jövő napok szívszorító bizonytalanságától, a család fentartásáért folytatandó nehéz, kétséges küzdelemtől, az élet korán hervasztó nyomorúságától.

Nem meri, nincs bátorsága rémületének nyílt megvallására, pedig hiába! mégis csak tennie, mozdulnia, el kell határoznia magát – ma, még ebben az órában.

Holnap már késő, nagyon késő!

Sietnie kell eredménnyel biztató tervet kieszelni.

Faludiéktól most már el nem költözhetik, egyébiránt el sem eresztenék többé. Arra meg éppenséggel nem képes, hogy összepöröljön velök. Keresve sem találna okot rá. Velök összezördülni, akik annyira kedvében járnak, oly igazán szeretik!

Lehetetlen! Merőben lehetetlen!

S mégis ki kell főznie egy mentő gondolatot, egy elfogadható eszmét.

Amint így forrtak, kavartak fejében a zürzavaros, alaktalan gondolatok, keresve egy világos ösvényt ebből az ijesztő határozatlanságból, egy kijárást ebből a veszedelmes tömkelegből, egyszerre csak fényes sikerrel kecsegtető gondolat jutott eszébe.

Amennyire elriadt attól az eszmétől az első pillanatban, annyira tetszett meg neki később, mikor már jól meghányta-vetette volt magában.

– Szökjél el, – ezt tanácsolta Csetnekinek mérték nélkül való félelme, amely más úton nem látott szabadulást, az elvesztő hinárból.

A férfi teljességgel annak tekintette megkötenendő házasságát, a legveszedelmesebb örvénynek, amelyet eddigelé át kellett hidalnia.

Kész inkább elhagyni a csendes kis várost, amelyben olyan jól érezte magát, otthagyni nagynehezen megnyert helyét, elszökni éjnek éjszakáján, alattomban, lopva, akár a tolvaj s vándorolni idegen földön, szóval mindenre inkább kész, mint a megnősülésre...

Foglalkozást majd csak kap valahol, habár nagy ideig kell is csavarognia szerte a hazában; de a feleségétől nem szabadulhat meg többé, hozzá van láncolva örökre...

XI.

Csetneki elég gyáva volt a megszökés rút gondolatát megérleltetni magában. Félénk lelke csakhamar megarátkozott vele.

Csak el innen, e kis városkából mentül előbb, mennél gyorsabban!

Mire este hazatért, elhatározása már szilárdul állott lelkében. Kezdett is nyomban csomagolni.

Midőn a legjavában szedegette ki fehérneműit a szekrényből, kopogtattak szobája ajtaján.

Csetneki megzavarodva vetette a kezében levő inget az ágy alá és odaugrott az ajtóhoz.

– Ki az? – szepegett.

– Nyissa ki kérem, – csendült meg künn a leány dallamos hangja.

Csetneki kedvetlenül bár, de azért kinyitotta az ajtót

– Ön annyira elzárkózik, – jegyezte meg Irma vidáman, – mintha félne. Pedig lássa, nálunk senkinek sincs oka félni.

A férfi összerezzen.

Ugy érezte, mintha a leány kiolvasná zavart arcából eltökélt szándékát, mintha megsejdtette volna, hogy az éjjel megugrani készül tőlük. Azonnal rá sem mert tekinteni Irmára; szólni is csak néhány pillanat multán tudott.

– Hagyjuk nyitva az ajtót, – szólt a szerelmes gyermek. – Megengedi?

– Tessék, – rebege Csetneki önkéntelenül s egészen kitért az ajtót.

– Olyan gyönyörű szép esténk van, – mondá a leány, mintegy magyarázatául annak a kívánságának, amiért nyitva hagyni óhajtotta az ajtót.

Csetneki csak hallgatta s nézte lopva, szótlánul, remegve.

Talán megsejtette volna szökési tervét?

– Nem érzi, mily kellemesen hűsít a levegő? – kérde a hajadon élénken s ártatlanul mosolygó tekintettel emelte Csetnekire fénylő szemét.

– Érzem, – viszonzá a férfi, mintegy gépiesen és lesütötte a fejét.

Irma közvetlenül elébe állt.

– Miért nem néz reám? – csicsergé és hirtelen megfogta a férfi idegesen reszkető kezét.

Csetneki rögtön rávetette arcára tétovázó pillantását, szólni azonban egy árva szót sem szólt.

– Olyan boldog vagyok, – suttogá Irma mindjobban kigyuló arccal, ragyogó szemmel. – Holnap már kihirdetnek bennünket. Három hét múlva egymásé leszünk, te kedves, te drága!

Szenvedélyes örömmel fogta át Csetnekit és hevesen ölelte dobogó keblére.

– Én már most is a tied vagyok! Egészen a tiéd! – kiáltott fel azután mámoros boldogságában s véletlenül-e avagy szánt szándékosan, ki mondhatná meg? – egyszerre csak betolta lábacs-kájával a könnyen nyíló ajtót. – Mit kívánsz tőlem? Mit tegyek? Hogy vidítsalak föl?... Tied vagyok! Szeretlek! Jer, ölelj, csókolj agyon... Szédítsd el Irmádat, boldogítsd a te kis meny-asszonyodat... Jer, jer!...

Hő szerelmének önfeledt nyilvánulása, lázas fölhevülése közepett folyton szorongatta, csókolta a határozatlanul álló férfit. Azután odadőlt a nyútt pamlagra bágyadtan, lihegve, kimelegedve.

Csetneki nyugodt, csaknem közömbös tekintettel nézte a vágygerjesztő tűztől pihegő leányt – s az ágy alá dobott ingére gondolt.

Egy pár pillanat mély nesztelenség között tűnt tova...

Mikor Irma észrevette: Csetneki mily hideg, merev tekintettel nyugtatja rajta szemét s minő fagyos közöny, sőt bántó kedvtelenség ül arcán, úgy érezte, mintha dermesztő hidegség csapta volna meg s fájdalmasan nyilallott szívébe.

– Miért vagy oly hideg hozzám? – szólalt meg a leány egy perc múltán, szelíd szemrehányással, vegyes érdeklődéssel s gyöngéden vonta Csetnekít maga mellé a pamlagra.

A férfi eleinte csak nézte Irmát, szótlanul, boszantó érzéketlenséggel, míg kis vártatva így felelt:

– Nem vagyok, csak nagyon elfáradtam. Az látszik meg rajtam.

A szép gyermek tagadólag rázta a fejét.

– Nem az, – veté ellen a meggyőződés igaz hevével, – hanem titkolt búbánat... Igen, az rí le arcodról.

– Csalódotl, én...

Irma nem engedte befejezni mondatát, hirtelen félbeszakította:

– Ugyan kérlek, ne tagadd. Tisztán lerí róla. Közöld inkább velem bánatodat. Meglásd, felényire megkönnyebbül tőle a lelked.

– De ha mondom, – kérte Csetneki abbéli félelmében, hogy végtére még talán ki is vallatja vele szíve mélységesen őrzött titkát.

– Szeretsz engem? – kérdé a leány gyorsan, hevesen s merően, kerekre nyílt szemekkel tekintett rá.

– Hiszen tudod, – válaszolt Csetneki nem az őszinte meggyőződés határozott hangján, hanem a szorongó rettegés félénk remegésével.

Jól érezte, hogy nem szól való-igazat, azért is sütötte le pillantását.

– Szeretsz? – ismétlé Irma kérdését, mintha nem is hallotta volna a férfi kitérő feleletét s mohó vágyódással kereste nyugtalan tekintetét.

– Teljes szívemből, – erőszakolta ki Csetneki a torkán, gyöngén elpirulva.

– Akkor engedj résztvennem néma fájdalmadban. Részt kérek bánatodból. Most már jogom van hozzá! Tied vagyok már! Egymásé vagyunk! Szeretlek! Szólj hát!

A leány csodálatos hevessége csaknem megdöbentette Csetnekít.

– Légy nyugodt, – csitította aztán tétován s mintegy szemével is keresni látszott a további szavakat, amelyek pedig sehogyan sem akartak eszébe ötleni. – Nem érzek... fájdalmat,... te azt csak képzeled... Semmi bajom sincs... egy csöpp sincsen... te azt csak úgy gondolod... Kimerültem, nagyon sokat kellett ma dolgoznom. Semmi bajom sincs... te azt csak úgy véled.

Kinyújtotta jobbát, hogy átölelje vele a leány karcsú derekát, mielőtt azonban még megcselekedhette volna, Irma annyi kedvességgel nézett rá csillagfényes szemével, hogy ösztönyszerűleg, borzongató érzéstől mintegy ellenállhatatlanul kényszerítve, vont a vissza karját.

Nem szabad megengednie, hogy elszédítse őt. Nem lehet, nem szabad!

A leány megzavarodott, egy pillanatig kíváncsian, ámulva szemlélte Csetnekít, mire halk, panaszos hangon mondá:

– Miért vagy olyan büszke, olyan hideg? ölelgess, csókolgass engem, úgy mint én téged...
Látod így, nem így... No...

– Holnap...

– Így... így...

– Majd holnap...

– De csak egy sort... Próbáld csak, édesem... No... próbáld...

– Jaj! még megfojtasz... Ugyan eresz már el... Szeretlek, szeretlek!

– Hogyan? Te képes vagy öleletlenül eresztetni el kis menyasszonyodat. Igazán meg bírod tenni?

Csetneki e tüzeskedésre inkább félénken, semmint gyöngéden fogta át a hevesvérű leányt s alig hallhatóan, vontatottan viszonzá:

– Bocsáss meg... igen fáradtnak érzem magamat... alig birom tagjaimat...

Ebben a percben eszébe jutott a még befejezetlen csomagolás. Nyugtalanság lepte meg; félt, hogy talán nem fog vele elkészülni ideje korán s a vonat majd szépen elrobog az orra előtt. Könnyen megeshetik. Fölkelt tehát Irma mellől, miközben maga elé mormogá:

– Ma nem kívánok mást, csak pihenni, aludni... aludni egy jóízűt...

S erőltetett ásítást fojtott el.

– Mindjárt le is fekszem, – mormogta tovább, levetve szinehagyott kabátját.

Amint ekkor rásiklott Irmára pillantása s észrevette a leány erősen ráfüggesztett tekintetét, félig lehajolva hozzája, suttogó, kissé érzelmes hangon rebegé:

– Holnap agyonölellek, csókollak... Ma igen nagyon el vagyok lankadva.

Irma karjába kapaszkodott, mire Csetneki hamar talpra állította s csókot lehelt izzó ajkára.

– Én mindenem! – lihegő a leány reszkető boldogsággal, – Holnap!...

– Igen, holnap... Jó éjszakát!

A leány még egy csókot cuppantott a férfi halavány arcára, azután kiröppent a szobából.

Csetneki még jóformán meg sem fordult a sarkán, midőn újlag megnyílt az ajtó.

Irma visszatért. Visszahozta a kielégítést sóvárgó, hevítő vágyak tüzes, szilaj vére.

– Melyik ruhámat vegyem föl holnap? – tudakolá örömtől ittasodtan.

– Holnap, holnap, – habozott Csetneki, minthogy nem jutott hamarjában eszébe Irma ruháinak a színe. – Azt a... tudod... a legszebbiket...

– Talán azt az égszínkéket gondolod?

– Azt, azt, – kapott rajta a férfi örömmel. – Ártatlan angyalnak az ártatlanság színe való...
Holnap!...

– Ah te kedves!

Alig hogy elcsattant az újabb csók Csetneki ajkán, Irma máris künn termett az udvaron.

A férfi tekintete – akarata ellenére, az ajtóra meredt s nem tudta onnan levenni.

– Angyal, – lebbent el önkéntelenül a szó ajakáról – Valóságos angyal!...

Csak nézte az ajtót s nem gondolt semmire.

Amint azután erőt vett öntudatlan elmerültségén, lehajolt és éppen elő akarta halászni ingét az ágy alól, midőn villámgyorsasággal pattant fel az ajtó s Irma ismét megjelent a küszöbön.

– Szép álmokat, – kívánt vidáman a meglepett férfiúnak.

– Csakugyan... jól fog esni, – hebegte Csetneki, ijedten ugorva fel térdelő helyzetéből.

– Mit keresel? – kíváncsiskodott a leány s félig lehajolt, hogy az ágy alá tekintsen.

Csetneki gondolatgyorsasággal állt elébe és lázas reszketéssel kapta át sudár derekát.

– Semmit, édes angyalom, semmit, – akadozott, teljes valójában remegve.

– Mily jó vagy. Csak rád fogok gondolni az éjjel. Egyedül te rád.

– Én is.

– Oh, minő boldog vagyok! Ugy szeretném beléd csókolni végtelen boldogságomat, hogy te is azzá légy.

– Az vagyok én amúgy is. Holnap még inkább az leszek. Majd meglátod... De eredj már és feküdjél le... Már úgy alhatnám...

– Megyek már, édesem... Látod, én nem vagyok álmos... egy csöppet se... El sem tudok talán aludni... Ébren fogok álmodni, csak rólad gondolkozom majd... Te az enyém vagy. Holnap megtudja az egész város boldogságunkat... Meglásd, annyi sok irígyem támad... Jó éjszakát, drágám! Álmodjál szépeket!...

– Rólad egyedül, – tevő utána Csetneki sietve s izgatott nyugtalanságtól hajszolva, erősen tapasztotta oda ajkát a leány piros szájához, csak hogy már elhallgasson és végre-valahára távozzék.

Irma mindjárt ki is lebegett az ajtón.

XII.

Csetneki öntudatlan elmerültséggel állott néhány percig a szoba közepén. Annyira megzavarta a tüzről pattant leány szokatlan hevedése, igaz szerelmének ki-kitörő szenvedélyessége és a gyors visszatérések a szobába.

Határozatlanul bámult maga elé, mialatt lelkében vad tusakodás folyt.

Minő leány! Csupa jóság, merő ártatlanság és hódító kedvesség! S milyen önzetlenül, milyen tüzzel szereti!...

Amint ezek, csak az imént támadt, édesdeden hevítő gondolatok végig szállottak lelkében, eddigelé még soha nem tapasztalt meleg ellágyulás vett erőt rajta.

Érezte, hogy nem érdemes Irmára, nem méltó tiszta, igaz szerelmére, nem érdemli meg hűséges gondoskodását, mert nem tudja annyira viszont szeretni az őszinte hajadont, amennyire megérdemli. Egyáltalában nem is tud szeretni, nem képes rá, csak boldogtalanná tenné a bájos gyermeket.

Szeressen Irma mást, szebbet, jobb, érdekesebb férfit, mint ő s legyen boldog vele, kimondhatatlanul boldog. Tiszta szívéből kívánja neki. Ő úgyszemint tudja boldogítani.

Miközben ezek a bús, rideg gondolatok megfordultak agyában, olyan sebesen, akár a szélvihar, rohanta meg lelkét a zakatoló, nyugtalanító félelem érzete. Iparkodjék csomagolni,

elkészülni, egyébként még le talál késni a vonatról. Pedig akkor csakugyan el volna veszve, mivel a következő vonatra másnap délig kellene várakoznia.

Csetneki hirtelen az ajtóhoz ugrott és gyorsan magára zárta, nehogy Irma még egyszer visszatérjen. Aztán növekedő izgatottsággal, sürgető szaporasággal folytatta, az előbb oly kelletlenül félbeszakasztott csomagolást.

Egy darab idő múltán már ismét lelki szeme előtt lebegett Irma ártatlan egyszerűségében és bármennyire óhajtotta is figyelmét fogva tartani a lázas csomagolásnál; mind hiába volt! Kezei ugyan a bőröndben babráltak; de esze az alvó és vele álmódó szép gyermeknél járt, gondolatai bájos alakja körül forogtak önfeledt andalgással.

Önkéntelen sóhaj szakadt föl kebléből.

Szegény leány, talán már el is szunnyadt s éppen róla álmodik. Gyönyörű szépeket álmodik: holnap már kihirdetik őket, az övé lesz a kerek világ minden boldogsága, oda gyülemlik a szívébe s ő megszökni készül előle, a kihirdetés, a nász elől... Mit fog szólani, mit fog gondolni felőle, midőn szökéséről értesül majd?

Ki tudja, mit fog elkövetni megcsalátása keservében... Olyan igazán, olyan szenvedélyesen szereti, bálványozza, csak érette dobog a szíve, csupán érette örül az életnek s ő – oh szegény! gyáván, tolvaj módjára akar megugrani előle...

Hogy fog könnyezni érette, mennyire fog bánkódni utána, sőt talán... ah! talán... nagyon könnyen meglehet, hiszen minden öröme, boldogsága, egész üdvössége az ő személyéhez van fűzve... Talán olyasmit fog elkövetni mély keservében, a csalódás égető gyötrelme rá fogja vinni arra a kétségbeejtő lépésre, hogy...

Nem tudta tovább kísérni önkéntelen gondolatait, hirtelen felrémült elmerültségéből. Szívébe öntudatlanul meleg részvét lopózott a szép leány iránt.

– Csak képzelgés, – mormogá elutasítón, miközben kezével végig simította forró homlokát, mintha csak ezzel a simítással el akarta volna üzni szomorú gondolatait. – Nem fog így történni... nem, nem! Nem lehetséges, csupán képzelgés...

Órájára nézett.

Az idő már éjfélre járt.

Most már valóban derekasan hozzá kell látnia a készülődéshez, különben csakugyan lemarad még a vonatról.

Azonnal elkészül vele, de Irma! Mit fog mondani, mikor jegyesének csak hűlt helyét leli?

Meg fogja nyugtatni, meg kell hogy nyugtassa a szegény leányt. Irni fog neki pár sort, egy teljes oldalt, egész levelet.

Azzal letelepedett a székre és tollat fogott. A megszólításnál azonban nem birt tovább haladni. Mindjárt itt akadt meg. Gondolata ugyan sok volt egész tenger kavargott, rajzott a fejében, csakhogy nem tudott egyet is közülrök megragadni, követni, tovább fűzni.

Végre sikerült egy szerinte okosnak tetsző gondolatot megragadnia s rögtön irni kezdett.

Rövid pár perc multával az ív papiros tele volt szántva rendetlenül folyó, dülöngő sorokkal.

Mikor azután átfutotta a levél tartalmát, menten széjjel tépdeste az írást s dühösen csapta a földhöz tollastúl.

Felugrott és órájára tekintett. Nem ér rá tovább egy pillanatig sem, sőt még meglehetősen kell szednie a lábát, ha az indulás idejére ki óhajt érni a vasúthoz.

Felkapta tehát nehéz bőröndjét s elfojtott lélekzettel, lábhegyen járva lopózott ki a csöndes házikóból, csakhogy Faludiékat föl ne verje álmukból. Amint kiért a mély sötétségű, éjféli némaságú utcára, eszébe villant, hogy néhány felvilágosító sor hátrahagyása nélkül mégsem szökhetik el. Elég egy pár magyarázó, helyesebben félrevezető szó is.

Ezt az egy-két hazug szót pedig annál is inkább papirosra kell vetnie, mert Faludiék, már a mennyire Csetneki ismerni véli őket, holnap készek köröztetni őt, mint eltüntet, fürkésztetni utána országszerte.

Odaállt tehát a feje fölött nem épp magasan függő s pislogva égő utcai lámpás alá és a zsebe mélyéből nagynehezen előkeresett gyűrött, tépett papiros szeletkére, hegyetlen írónnal, idomtalan nagy betűkkel a következő sorokat nyomorította:

Kedves Irmám!

Bocsáss meg, szöknöm kell, elüldöznek közeledből... többen. Később majd mindent elmondok. Sietnem kell... Nyomomban vannak már. Isten veled, a viszontlátásig!

Szerető Palid.

Összehajtotta a papirost és bedobta a félig nyitva hagyott ablakon a szobáskába.

Azután elindult a sűrű, ijesztő sötétségben, síri némaság közepett, a vándorlás kétes ösvényén, – ki a nagy világba, idegen emberek közé, ismeretlen élet elé.

XIII.

Ott áll Csetneki a síma aszfalton s a szomorú emlékektől elkomorult lélekkel tekint végig a Lipót-utcán.

– Mindennek vége, – sóhajtja azután nagy bánatosan s önkéntelenül megindul.

Ugy érzi, mintha az átélt, szenvedéstől kisért félszázad most egyszerre teljes súlyával zuhant volna reá s meggörnyedt alakját mindegyre lejjebb nyomná, megsemmisítéssel, agyonzúzással fenyegetné őt. Szokatlan törődöttség nyomasztó érzése vesz erőt rajta. Olyan bús, olyan beteg, olyan boldogtalan.

Haza felé irányozza bizonytalan lépteit.

Haza felé?

Nem! oda nem mehet... Neki csupán lakása van, ámde nincsen otthona. Nincs sehol. Nem is volt neki soha... Sohasem érezte a családi tűzhely édes melegét, boldogító gyöngédségét, hamisítatlan örömet... Neki nincs otthona... Bárhová menjen is, mindenütt idegen, merő idegen...

Igaz ugyan, hogy jó mostanában sok ezer forintnak a kizárólagos tulajdonosa: egyetlen barátja ebben a keserves világi életben kicsiny értékű sorsjegyet hagyott reá örökségképpen, amely sorsjeggyel a múlt év derekán tekintélyes összegű nyereményt ütött meg, hanem mit ér ez most, ilyen későn?...

Húsz év lefolyása előtt még boldoggá tehetné volna a nyert összeg, sőt jóval kisebb nyere-mény díjával is megalapíthatta volna élete boldogságát, csakhogy – fájdalom! – sorsa, mely mindenkor oly kegyetlen mostohán bánt vele, megtagadta tőle akkortájtban – ezt a véletlen szerencsét.

Most pedig mit ér?

Kerek ötven esztendő fájdalmas terhe nyomja a vállát, egy hosszú félszázad emésztő boldogtalansága, titkolt szenvedése, égető keserve megtörte lelke szárnyait, az élet korán vénítő gondja meggörnyesztette sudár alakját...

Ugyan mit ér most már?

Későn, nagyon későn jutott eszébe a szerencse isten asszonyának: a szegény szenvedőre rámosolyognia.

Oh, ha még volna valakije, akit dédelgessen, ápoljon, szerető szívének egész melegével átöleljen – ah! de nincsen senkije se széles e világon.

Olyan árván, elhagyatottan áll a föld hátán, mint az útszéli száraz, lombját veszített fa: de az a fa innen-onnan újra rügyezni kezd, ismét kizöldül, visszanyeri vonzó, szép színpompáját, fényét, illatát, enyhe árnyékot terít a járó-kelőkre s gömbölyű lombsátorával meghitt tanyáját képezi majd az élénken csicsergő, vidám madárkáknek, – neki azonban nem virul több tavasz, az ő életének már csak estéje van, bús, reménytelen, sötét estéje s amint lassan bár, de szüntelenül lefelé halad az öregkor lejtőjén, mindegyre gyorsabban sötétül el szeme előtt a vidék képe, mind jobban csöndesül el körülötte a világi lárma, míg nemsokára, talán már holnap ő is végképpen elcsöndesedik: a fölösleges ember.

Igen, neki már csakugyan nincsen mit keresnie idefönt – az élet zajgó tengerén.

Most már vége mindennek s örökre vége!

Legjobb lesz már megpihennie a néma hant alatt, ahol nem fáj többé semmi...

Igen legjobb, pedig Csetneki mit nem adna, mennyit nem áldozna most, hogyha övének mondhatná Irmát, férfi-korának ezt a kedves alakját; ha családja volna!

Nyájas feleség és pajkos, fürgén ugrándozó gyermekek, meghittén vidám körében egészen megifjodnék, mintegy újjá születte érezné magát.

Ekkor kezdene csak el élni igazán, ekkor tudna csak teljes szívéből örülni az életnek, az embereknek, a világnak, szóval mindannak, ami annyira elvarázsolni képes a lelket s olyan kimondhatatlan széppé, kellemessé, kívánatosá tudja tenni a földi életet.

Mit ér most, hogy tőkepezés, mikor nincsen senkije se? Mit ér így az ő élete, az az annyira megsanyargatott élet?

Elviselte, miként öltözetét; ideje, hogy végre levesse.

Most már csakugyan vége mindennek, örökre vége...

XIV.

– Ah, – száll el ebben a pillanatban egy ajkról Csetneki közvetlen közelében.

A fájdalmas sóhaj fölveri a törődött embert bánatos gondolataiból. Fölvetve fejét, magas termetű, sovány asszonyon akad meg ámuló tekintete.

A halvány arcú nő egy négy-öt évesnek látszó, hollófürtű leánykát tart kezénél fogva.

A kedves kis gyermek csakúgy didereg a vékony, szellős öltözetben.

Amint Csetneki figyelmes szemekkel nézi az asszonyt, egyszer csak úgy rémlik neki, mintha támolyogni kezdene. Gyorsan a karja után kap.

– Támaszkodjék reám, – mondja bátorító hangon s meleg részvétellel szemléli az egész testében remegő asszonyt.

– Köszönöm, – viszonozza ez halkán s hálás tekintettel emeli a férfiúra sokatmondó szemét.

– De csak támaszkodjék...

– Köszönöm. Már jobban érzem magam. Kissé elszédültem.

Csetneki még sem tágít oldala mellől, csak tovább fogja karját.

– Még ártalmára lehet a tovább menés, – szól bizalmat ébresztő nyájassággal. – Igen gyöngének látszik. Jöjjön velem. Itt lakom – a második házban. Nálam kipihenheti magát.

– Köszönöm, – utasítja vissza a nő a szíves meghívást s így szól leánykájához:

– Jer édesem.

– De nekem úgy fáj a gyomrom, – szólal meg most a helyre gyermek. – Olyan éhes vagyok.

– Szegény kicsikém, – lágyul el Csetneki, s mielőtt még megakadályozhatná a nő, felkapja a kis csöppet karjára.

– Éhes vagyok bácsi – mondja a gyermek s esdő pillantással függeszti Csetnekire élénktüzű, nagy szemét. – Hallgassa csak, hogy fáj a gyomrom, – s azzal a férfi füléhez hajol testecskejével. – Ugy-e nagyon fáj? – mondja aztán s kedveskedően cirógatja meg tüskés állát.

– Bizony, kedvesem. Akarsz-e hozzám jönni?

– Van magának egy darab kenyere? – tud akolja a gyermek csókolni való ártatlansággal.

– De van ám, sőt még süteményem is van.

– Hol lakik?

– Ebben a házban, – felel Csetneki mohó örömmel s rámutat a második házra.

– Mamám, menjünk a bácsihoz.

– Nem lelkem, – szól az asszony megindultan s le akarja venni gyermekét a férfi karjáról.

– Mama, te sírsz! – kiált fel a leányka egyszerre s nyomban neki is sírásra áll a szeme.

Csak leperereg egy keserű könnycsepp a szenvedő asszony arcán. Elfordul, hogy Csetneki észre ne vegye az önkéntelenül hullott gyöngyszemet.

– Ne utasítsa vissza kérésemet, kéri a férfi lágy, szívhez szóló hangon.

– Mamám, menjünk a bácsihoz, – biztatja a gyermek édesanyját. – Olyan éhes vagyok.

– Igen, menjünk, – örül meg Csetneki s egyben megindul, a leánykával a karján.

– Irma! – kiált fel az anya. – Álljon meg! kérem! Irma!

Csetneki se nem lát, se nem hall nagy boldogságában. Szapora léptekkel siet be az említett házba. Minden áron szívességet akar tenni a szegény anyával s jóllakatni óhajtja szegény kicsikéjét.

Ki tudja, mióta éheznek már?

A gyermekétől megfosztott anya kénytelen-kelletlen követi Csetnekit a házba, ahol ismét utána kiált:

– Álljon meg!... Irmácskám!... Álljon meg! Kérem! Gyermekem!

Hiábavaló az asszony minden kiáltozása.

Dehogy áll meg Csetneki. A fél világért se állna meg. Csak tovább szalad azzal a könnyű teherrel. Felrohan az emeletre, ahol besurran egy nyitott ajtón.

Az asszony a sarkában jár. Az ajtóhoz érve, megáll s tanakodik magában: vajjon átlépje-e küszöbét?

A hanyatló korú férfi csakhamar visszatér a folyosóra a kis leány nélkül.

– Asszonyom, – rebegi Csetneki esdő hangon, összetett kezekkel, – ne utasítsa vissza kérésemet: engedje megvendégelnem kedves kicsikéjét. Olyan boldoggá tesz vele. Nekem nincs senkim se ezen a világon. Jöjjön, kérem. Lépjen be. Nincs odabent egy lélek se s a gyermekén kívül... No jöjjön...

Csetneki behízelt kérése, szíves készsége, elpalástolhatatlan, igaz öröme, könnyörgő tekintete, bánatosan csengő hangja annyira lefegyverezik a szegény asszonyt, hogy nem képes ellenállani a férfiúnak.

Bizonyos elfogódással követi a világos, jól szellőzött szobába: kis leányához s helyet foglal a pamlagon.

A tágas szoba finom bútorzata, pompás diszítései, értékes képei a sötétszínű falakon, szóval berendezésének fényes volta kellemesen hat a szegényesen öltözött asszonyra, aki csak félénk tekintettel meri körüljáratni szelíd szemét a gondtalan jóllét boldogító áldásairól oly szembe-tűnő módon tanuskodó lakásban.

– Bácsi, enni, – szólal meg a gyermek, tágra nyílt szemekkel nézve szertesét az ígért harapni való után.

Mohó, nyugtalan tekintetéből csak úgy sivalkodik az éhség kínzó szörnyetege.

– Rögtön, angyalom, rögtön, – röstelkedik Csetneki, amiért nem adott még a kicsikének ennivalót s sietve nagy tálcán hideg süteményt helyez az asztalra.

– Mamám, sütemény! – tapsol a kicsike örömujjongva s hevesen kap az ízletes sütemény után.

Mindenik kezébe ragad egy darabot attól való félelmében: hátha ez a jóképű, nyájas modorú öreg bácsi éppen olyan hamar el találja vinni a süteményes tálcát, mint aminő gyorsan előszedte a szekrényből.

A kis leány örül a süteménynek, de még sem örül neki annyira, mint amennyire Csetneki örvend annak, hogy oly mohó étvággyal eszik, helyesebben tömi magát s oly elégedett, boldog arccal, oly hálás, ragyogó tekintettel nézi őt.

A szóval asszony földre sült szemekkel ül a pamlagon. Csak pillanatonként s ekkor is lopva siklik tekintete Irmácskájára. Rösteli ittletét: merő idegen helyen, ismeretlen öreg úr társaságában, mégis milyen jól esik anyai szívének, hogy jóllakni látja szegény éhes gyermekét.

De miként, kerültek ide?... Mit kívánhat tőlök ez az előzékeny szívességű, őszülő ember? Miért szedte föl őket az utcáról?

Csetneki csak most veszi szemügyre a hallgatag, szégyenkező asszonyt.

A nő arca még jelenleg is szépnek mondható, jóllehet a tova vonult esztendő szenvedései, viharai, csapásai kitörölhetetlen nyomokat hagytak rajta. Sápadt ajkai körül bús, fájdalmas mosoly vonaglik, szeméből meg titkolt keserv, végtelen bánat szól.

Amint Csetneki szemléli a szenvedő asszonyt, az az őszinte, meleg részvét, amely már odalent az utcán fölébredt benne a nő iránt, most mindegyre nagyobb erővel kezd hullámszíveiben. Megmagyarázhatatlan, csodálatos rokonszenvet érez a bánatos arcú asszony iránt.

– Mamám, egyél te is, – biztatja a gyermek nyájas ösztönzéssel. – Te is éhes vagy... Kóstold csak meg, milyen jó... Na, kóstold már...

Az anya elutasítón int kezével, noha farkaséhséget érez. Nem is csoda, tegnap dél óta még egy harapásnyit sem evett.

Honnan is vette volna? Ugyan honnan?...

– Kérem, egyék! – siet Csetneki a leányka kérése támogatására. – Csak egy darabot, csak egy falatocskát. Engedje, hogy megkínáljam...

A nő tagadólag rázza fejét.

– Csupán ezt a kis darabot, – kéri a férfi rábeszélő hangon. – Ne adjon kosarat.

A megkínált asszony még most sem nyul a sütemény után.

– Köszönöm, – feleli végre suttogva.

– Visszautasítása fájdalmat okoz nekem, – panaszkodik Csetneki elszomorodott arccal s szemét könnyörgő tekintettel tapasztja a nő arcára. – Nincs senkim se, egyedül állok a nagy világon. Olyan jól esik szívemnek, mikor jót tehetek valakivel, mikor egy kis szívességet tanusíthatok valaki iránt, s kegyed olyan szenvedőnek, olyan boldogtalannak látszik.

S amint az asszony most hirtelen ráveti pillantását s egy futó percig arcán nyugtatja fürkészsze, a férfi kissé megzavarodva teszi utána:

– Csak látszik, igen, csak látszik.

A nő még egy röpké percig tétováz, azután kitör belőle a rég elfojtott keserv:

– Oh, én nemcsak látszom annak, de az is vagyok. Nagyon boldogtalan.

Elfödi szemét, nehogy Csetneki észre vegye a benne felcsillámló könnyeket.

– Meghalt talán a férje? – tudakolja a férfi, nem annyira részvétes, mint inkább reménykedő hangon.

– Meg, – rebegi az asszony alig hallhatóan, miközben a szomorúság sötét fellege száll magas homlokára.

– Oh istenem!

– Bárcsak akkor halt volna meg, mielőtt megismerkedtem vele, – sóhajtja nagy búsan.

– Ah!

– Szerencsétlenné tett, megcsalt, elhagyott hűtlenül, elszökött a fővárosba másnak a hitese felesége után. De itt csakhamar utólérte a jó isten sujtó keze. Minap alkalmasint megint ittas volt. Így történt aztán, hogy egy nehéz szeneskocsi elgázolta őt a Baross-utcán.

– Engemet és a jó mamát is ütötte, rúgta sokszor, – szól közbe egyszerre a falatozó gyermek, újabb süteménydarab után nyulva. – Rossz papa volt nagyon.

– A nyomorult, – villan át Csetneki lelkén s még melegebb rokonszenvre gerjedez a szegény, elhagyott nő iránt.

– Egyél csak szívem – szakítja félbe a leánykát anyja, mire tovább folytatja elbeszélését: – Nem kellett volna ámító szavára hallgatnom. Rávettek, tele beszéltek vele a fejemet. Ilyen

meg olyan jó ember, úgy meg fog becsülni, tenyerén fog hordozni, csak menjek hozzája. Bár ne mentem volna. Akkor nem fordult volna ilyen boldogtalanra a sorsom. Mióta Kőtelekről kimozdultam, azóta nem volt egy boldog óráim se.

– Kőtelekről? – kérde Csetneki hirtelen, egy sejtelmes előérzettől megkapva.

– Onnan.

– Oda való talán kegyed?

– Oda.

Rég nem érzett, lázas öröm rezeget végig a férfi szívében, midőn remegő hangon kérdi:

– Ismeri-e Faludiné leányát?

– Irmát?

– Azt, – viszonzozza kéjes remegéssel s már szemeivel is szeretné kivenni belőle a feleletet.

– Az én vagyok.

Csetneki meglepetten nézi az asszonyt s amint nézi, lassanként fölismeri benne a régi, bájos Irmácskát, élete rég elmúlt nyarának e tündéri alakját.

Igen, ő az csakugyan. Az ő arca, beszédes szemei, finom metszetű ajka, jóságos, nyájas mosolya, szelíd tekintete, lágy, kedves hangja. Igen, igen, ő az, teljesen az.

– Irma! szerelmem! boldogságom! – akar felkiáltani a következő pillanatban, de mégis visszafojtja az ajkára toluló szavakat, nem engedi még megnyilatkozni örömtől hullámozó lelkét.

– Honnan ismer ön engem? – kíváncsiskodik a nő, kutató tekintettel nézve a férfi szeme közé.

– Csetneki Páltól, – válaszol Csetneki íziben, különös nyomatékkal ejtve ki a nevet s lopva figyelmeztető szavai hatását a nő arcán.

A kedvesen ismerős név hallatára gyöngye pirosság ömlik el ez asszony arcán.

– Hol van most? – tudakolja lázas izgatottsággal.

– Messzire innen. Vajjon megismerné-e, ha esetleg viszontlátná?

Merően néz rá, mintha kételkednék abban, hogy még egy ízben viszontlássa az egykor oly forrón szeretett férfit, azután a meleg meggyőződés hangján így felel:

– Nem tudom, de erősen hiszem, hogy szívem rögtön megsugná: Itt van Pali, aki annyira szeretett, de a rossz emberek elűzték oldalod mellől. Itt van!...

Csetnekin mindegyre lázasabb nyugtalanság vesz erőt.

– Valóban megsugná? – lebben el a kérdés ajkáról forró esdeklésként.

– Érzem, hogy rögtön, mihelyt meglátnám. De hát miért kérdi?

S kutató pillantással függeszti Csetnekire szemét. A férfi ijedten kapja le róla tekintetét s zavartan, csaknem suttogva feleli:

– Mert tudni szeretném, hogy mit érez szíve most?

– Most? – csodálkozik a nő, kerekre nyílt szemekkel tekintve a férfira.

– Most, mikor reám pillant, – válaszol Csetneki, feltűnően reszketve a heves izgalomtól, a hirtelen ért mámorító édes örömtől.

A nő egy percig nem tudja mire magyarázni a férfi szavait, azután üdvözítő sejtelenemtől átjárva, ráemeli szemét s fürkésző tekintettel vizsgálja arcvonásait.

– Pali! – kiált föl pár pillanat múlva, fölismervén Csetnekiben rég elszakadt kedvesét.

A férfi örömtől ittasult lélekkel ugrik fel ülőhelyéről s odarohan a híven szerető asszonyhoz.

– Irma! első és utolsó szerelmem, – rebegi boldogságtól reszkető hangon s soha nem érzett gyönyörrel zárja karjába a nőt. – Megbocsáthatsz-e nekem valaha?

– Oh Pali, édesem, – lihegi Irma s a férfi széles vállára hajtja le fejét.

– Engem is öleljen meg bácsi, – mondja a leányka sürgetően és széjjeltárja picinyke, vékony karjait.

Csetneki a kedves kicsikét is keblére öleli azzal a boldog elhatározással, hogy sohasem hagyja el őket többé.

A kései alkonyfény szelíd sugarával földeríti sokat szenvedett életét, áldó melegséggel tölti el szívét és kibékíti nehéz sorsával.

Nagy későre bár, de végtére mégis megismeri a családi élet csöndes boldogságát.

Albai első dolga

Albai Mihály betüszedő volt s így természetesen mellék-foglalkozásként még szegény ember is. Akik minden üres idejükben, azaz kora reggeltől késő estéig a betük szedésével foglalkoznak, azok nem érnek rá a pénzek szedésére.

Innen van az, hogy a háziurak rendszeren csak háziurak, mivel elég foglalkozást ad nekik a pénzek beszedése, a betüszedők pedig csupán betüszedők, mert a szedőszekrény teljesen leköti őket.

Albai nem zúgolódott se szegény volta miatt, se kicsiny, csaknem koldusos fizetése okáért, sőt ellenkezőleg erősen bizakodott, hogy a szerencse istenasszonya előbb-utóbb meg fogja látogatni.

Albai meglehetősen babonás ember volt. Hitt az álmokban, bízott a szemek és tenyerek koronként való viszketésében s figyelmeztetést látott a leejtett késben, az önkéntelenül megnyílt ajtóban.

Mikor véletlenül leejtett valami éles tárgyat a földre és hegyével befúródott a padló deszkájába, sokáig elgondolkozott a jelentőségén.

– Ugyan mire figyelmezteti ez? – gyötörte lelkét a kérdés. Máskor meg, midőn a kezében tartott gyertya hirtelen elaludt, annyira megijedt, hogy a lélekzete szinte elállott belé.

Valaki meg fog halni. Olyan valaki, akit közelebbről ismer.

Igen, igen, a gyertyának ez a hirtelen való elalvása tisztára ezt jelenti. Ennek a szomorú jelentőségét már jól ismerte. Nemcsak egy ízben figyelte meg eddigelé a gyászra válását.

Mikor édesanyja meghalt, nem csupán elaludt, de ki is ejtette kezéből a gyertyát, amely kettétört. Ily módon jelentette be nála halálát a vidéken lakó szüle.

Sok babonáság fért meg Albai lelkében, sok mindenben hitt; ámde legerősebben mégis csak abban bizakodott, a miről egyébiránt szentül meg is volt győződve, hogy valamikor még gazdag emberré kell lennie.

Ha ma nem is, hát holnap vagy akár holnapután, de időmultával minden bizonyosan azzá válik.

A jelek mind azt bizonykolták.

Albai pedig szerfölött pontosan figyelte meg a koronként jelentkező intéseket és jeleket. Mindenikbe belemagyarázott valamit, vagy esetleg kimagyarázott egyet-mást belőle.

A sok magyarázatnak végső eredménye mégis csak oda lyukadt ki, hogy gazdag emberré kell indulnia. Megsejtette, érezte, hogy azzá kell lennie, még pedig önmagától, egészen váratlanul. Anélkül, hogy csak meg is kísértene a szerencsésjét, vagy akármit is tenne megvalósítása érdekében.

Úgy volt meggyőződve, hogy egyebet sem kell tennie, csupán várakoznia. Majd eljön az a régen óhajtván várt nap, amelyen jeleket kap, hogy no most cselekedjék és egyszerre gazdag emberré lesz.

És Albai türelmesen várta azt a napot és jeleket.

Egy derült tavaszi reggelen így szólt szedőtársához, a kékes vászonból készült munkás-ingbe bujtában:

– Kolléga úr, figyeljen csak néhány okos szóra.

Társa oda ment hozzája.

– Nos?

– Különös álmom volt az éjjel.

– Beszélje csak el, – sürgette hajszóval íziben.

– Hadd vegyem csak fel ezt az inget.

– Számokról is álmodott? – tudakolta aztán a társa.

– Nem.

– No akkor semmit sem ér az álma. Gondoltam, hogy bizonyosan nyerő számokra rakhatunk a lutriban. Régen nem tettem már. Pedig érzem, hogy most ki kell jönnie pár számnak. Ideje volna már egy kis ternót megütni. Most ugyancsak elkelné nálunk az istenadta pénze.

– Lesz is nekem!

– Ki tudja?

– Én tudom.

– Hányszor tudta már egész bizonyossággal és még eddig sohasem sikerült csak egy árva krajcárt is nyernie.

– Most nyerni fogok.

– Megint egész bizonyosan?

– Több mint bizonyosan.

Társa egy pillanatig csodálkozva tekintett rá, azután gúnyosan nevette el magát.

– Ugy látszik, maga még a szerencsénél is jóval ostobább, azért nyer folyton, de csupán álmában.

– Ez egyszer már a valóságban is.

– Halljuk hát azt a jeles álmot. Talán mégis van valami benne.

– Bizony van, de még sok is.

– Jó, jó, halljuk csak.

– Azt álmodtam, hogy bent voltam egy disznóban és az oldalán néztem ki. A disznó szaladt velem s amerre csak elhaladtunk, az emberek mindenütt kalap-levéve üdvözöltek s újjal mutatva rám, így kiáltottak fel: Disznóban van! Disznóban van! Éljen! Éljen! Az éktelen kiabálástól csaknem megvadult a disznó...

– De úgy-e nem ejtette el? – vágott szavába ámuló társa ijedten.

– Dehogya.

– No azért, – sóhajtott fel könnyebbült lélekkel – A disznóból kiesni a szerencse elejtését jelentette volna.

– Ohó, vigyáztam ám. Van eszemben, hogy kibukjam, ha egyszer disznóban vagyok. Bármennyire futott is velem a disznó, nem fenyegetett semmiféle kiesés. Olyan biztossággal ültem benne, akár csak a legkényelmesebb hintóban.

– Ez már derék. Nagy szerencsét jelent. Gratulálok!

– Köszönöm, testvér.

- Gondoljon rám, ha megüti majd a főnyereményt.
  - Hát azt hiszi, hogy ez az álmom azt jelenti?
  - Olyan igaz, mint ahogy most itt állok és magával beszélgetek.
  - Hej! ha úgy lenne...
  - Lesz is, eliheti nekem. Emlékszik-e még Léniai Ferenc esetére?
  - Hogyne.
  - No és mit hüvelyeztem ki akkor az ő álmából?
  - Hogy ternót fog csinálni.
  - S nem csinált?
  - Dehogy nem, még pedig quin-ternót.
  - Nemde, ő is disznóval álmodott?
  - De ő csak rajta volt.
  - Annál nagyobb lesz a maga szerencséje, a miért egészen benne volt. Bizony testvér, roppant nagy szerencsét jelent ez.
- Albai elégedetten dörzsölte kezét.
- Hozasson csak frissiben egy kis rumot. Jó ilyesmire mindjárt inni.
  - Dehogy jó már előre inni a medve bőrére.
  - Nem medvebőr ez, hanem disznó-szerencse. Erre biz inni kell, máskülönben be sem teljesül.
  - Gondolja?
  - Bizonyosan tudom.
- Albai elgondolkozott egy pillanatra, azután remegő örömmel mondta:
- Akkor hát igyunk.
- Zsebébe nyult és keresgélt benne. Kifordította és csupán két krajcárt lelt a fenekén. Elmerülten nézett maga elé, mire önkéntelenül megjegyezte:
- Pedig ötöt kaptam vissza.
  - Talán másik zsebébe dugta.
  - Nem szoktam.
  - De hátha mégis?
  - Hiszen csak ismerem magam.
- Mindazáltal a többi zsebeit is összekutatta, de a hiányzó három krajcár semelyikből sem akart előkerülni.
- Albai buta képet vágott, midőn a tenyerén levő két krajcárt nézte.
- Ez kevés, – motyogta.
  - Meghiszem. Ilyen disznó-szerencsére legalább is egy hatosnyit kell meginni.
  - Urak! – fordult Albai a szedők felé – ki ad egy hatost?

– Raknak talán a lutriba? – közeledett feléjük sietve egy bajúszatlan képű, fiatal szedő. – Teszek mutyiba.

S odanyújtotta a hatost.

– Hol a hatos? – kapta ki a kezéből Albai mohón s társa kezébe csúsztatta.

Társa gyorsan odaadta a fiúnak a vékony nyakú pálinkás üveggel együtt.

– Tüstént itt légy, különben kitépem a füledet.

A fiú elnyargalt.

– Hát miféle számokra raktak? – tudakolta ekkor a fiatal szedő.

Albai és társa elnevelték magokat.

– Számokra nem, hanem a gyomrunkra fogunk mindjárt egy kis rumot rakni.

– Ilyen disznó-szerencsére!

– No ez mégis cudarság! – fakadt ki a becsapott fiatal szedő.

– Ne lármázzon, különben velünk sem ihatik.

A rászédett még egy darabig káromkodott és mormogott. Mire a fiú megjött a pálinkával, alábbhagyott a dohogásával és kénytelen-kelletlen velők mutyizott a gyomorrágó rumból.

Mikor azután megtudta, hogy mekkora szerencsére ivott (s így kétségtelenül ő is részesévé lesz) annyira megörült, hogy még egy hatosért hozatott, de most már konyakot.

Igen, mert az ilyen disznó-szerencse a legnemesebb fajtájú szeszt érdemli meg!

Később elkérdezősködött Albaitól, vajjon van-e már sorsjegye, vagy minő számokra szándékozik a lutriba rakni?

Albai csupán annyit felelt, hogy:

– Majd, majd...

Arra gondolt; hogy előbb még meg kell álmodnia azokat a számokat, amelyeket meg fog rakni, vagy annak a sorsjegynek a számát, amellyel majd a főnyereményt üti meg.

A nagy szerencsét megjósoló álomnak csakhamar híre ment a könyvnyomtató intézetben.

– Babonaság, – mosolyogtak néhányan gúnyos szánakozással.

– Miért ne eshetnék meg? – vélekedtek mások. – Hiszen Albai elég ostoba hozzá.

– Ki tudja? – reménykedtek a gépleányok. – Az álomban a lélek a jövőbe lát.

Abban az egyben azonban valamennyien megegyeztek, hogy ha valóban oly disznó-szerencséje lesz: mindnyájukat meg kell vendégelnie.

Albai nem mondott ellent, mikor azt tudakolták tőle: vajjon mi lesz az első dolga?

– Akkora multságot rendezek, – vallotta be őszintén szándékát – hogy három napig is el fog tartani. Az intézet egész személyzetét meghívom rá.

– Hát én mit kapok? – ostromolta ama kollégája, a kivel együtt dolgozott.

– Magának annyi pénzt adok, hogy abból élte fogytáig elélhet.

A fiatal szedőnek is tetemes összeget ígért.

Egyébiránt szépen hangzó ígéretekben nem fősvénykedett, sőt annyira vitte a dolgot, hogy a kis Arankától, aki a nagy gépen rakott be, még csókot is hiteleztetett magának előlegül – a disznó szerencséjére.

Szóval Albai iránt titkos irigység keletkezett többek szívében.

A napok multak a szokott csöndes egyhangúságban és Albai csak nem tudta megálmodni a várva-várt számokat.

Társai már zúgolódni kezdtek a szerencse hosszas késése miatt.

– Talán meg sem álmodta, – így gondolkoztak – csak úgy hazudta. Különösen a fiatal szedő volt ebben a hiedelemben. Titokban bánta, hogy csak egy árva krajcárt is adott akkortájt pálinkára.

– Persze, hogy disznóban volt, mivel ingyen ihatott.

Albai meg volt győződve, hogy a szerencse már kerülgeti s nem szól semmit a támadásokra. Mióta az esztét tudja, folyton-folyvást várja, lesi a szerencsét. Egyszer mégis csak el kell jönnie. Itt az ideje, hogy végre-valahára beköszöntsön tisztességtudóan.

Mindazonáltal nyugodtan várt. Bizonyosra vette a dolgot.

Társa oly követelő sürgetéssel tudakolta tőle naponként, hogy megálmodta-e, megvan-e és mikor vásárolja már meg a nyereményes sorsjegyet? – hogy szinte elijedt, mert attól remegett, hogy nyeremény esetén nagyon sokat kell elosztogatnia.

Egy estén elmenet így szólt dörmögő társához:

– Ej, de viszket a tenyerem.

– Jót jelent! – kiáltott fel társa öröme gyűlva. – Csak meg kell ragadni a szerencsét az üstökénél.

Albai útközben betért egy dohánytőzsdébe és a kilincs kicsúszván kezéből, rögtön utána kapott. A kilincs helyett azonban az ajtó üvegére ragasztott hirdetést tépte le félig. Sorsjegyről szólt, melyen negyed milliónyit lehet nyerni.

– Ez figyelmeztető jel, – mondta ekkor a tőzsdés kisasszony mosolyogva, – hogy megvegye ezt a sorsjegyet. Csak öt forint az ára. Vegye meg, ez az utolsó. Holnapután lesz a sorsolás.

Bármily melegen beszélte is rá Albait, mégsem vette meg.

Volt ugyan öt forintja, de azzal óráját óhajtotta kiváltani, nehogy árverésen eladják.

Midőn ment pár lépést, egyszerre csak a disznóban látta magát, amint benne ül és jobbról-balról üdvözlük őt az emberek.

Mikor felocsúdott a látás hatása alól, ijedt gyorsasággal futott vissza a tőzsdébe.

A kisasszony éppen másnak kínálta az utolsó sorsjegyet.

Albai lázas izgatottsággal kapta ki a leány kezéből, odadobta az öt forintot és szó nélkül szaladt ki vele.

Megvan a szerencséje!

Másnap, midőn elbeszélte társának az esetet, a sorsjegy megvételét azonban nagy bölcsen elhallgatta, ez hevesen kérdé:

– Hát a sorsjegy hol van?

– Ott hagytam. Nem volt annyi pénzem, hogy megvehettem volna.

– Szerencsétlen! Kölcsön kellett volna kérnie! Azt a sorsjegyet minden áron meg kellett volna vennie. Főnyereményt ütött volna meg vele. Most már akár bottal ütheti a szerencséjét.

Albai nevetett magában és nem szólt egy szót is.

Társa pedig boszankodott, de annyira, hogy majdnem megverte – mulasztásáért.

Albai aznap keveset beszélt és adta a szomorkodót. Az éjjel álmában nagyon sírt.

Mikor ezt megmondta társának, a jóember csaknem leütötte őt:

– Tudja, mit jelent az, ha az ember álmában sír?

Albai rásandított.

– Igen nagy örömet, végtelen boldogságot – egy főnyereményt. És nem vette meg a sorsjegyet. No hallja, igazán nagy kedvem volna magát egy kicsinykét agyoncsapni.

Albai a markába nevetett – a határtalan öröm híresztelésére.

Immár elhatározott dolog, hogy a szerencsét üstökénél fogja.

És csakugyan.

Az ő sorsjegyére esett a negyedmillió főnyeremény.

Majd kiugrott a bőréből, mindazáltal egy szóval sem árulta volna el – disznó-szerencséjét, attól tartván, hogy kollégái nagyon meg fogják rohanni.

Az igazat megvallva, félt is némiképpen. Sohasem jó azt a világ szájára adni, hogy annyi pénzünk van, mint a polyva. A nagy kincs – nagy veszedelem.

Tovább szedte a betüket és mélységesen hallgatott. Csak az, aki jobban megfigyelte, vette észre ajkai körül azt a folyton vidám mosolyt. Egyébként csak olyan volt, mint azelőtt.

Addig nem merte magát negyedmilliomosnak mondani, míg a pénz nem volt a zsebében.

Az összeget pedig csak egy hónap letelte után kaphatta meg.

Addig szüntelenül azon törte az eszét, hogy mit fog tenni azzal a tömérdek sok pénzzel.

Első dolga az lesz, hogy boldoggá fogja tenni minden barátját, ismerősét, társát. Hadd örüljenek a szegény emberek. Hadd lássák, hogy a szerencsében sem feledkeznek meg róluk. Jól fog nekik esni. Nagyon rájok fér egy kis mulatozás. Szegény embereknél ugyanis csak minden száz évben fordul elő egyszer.

Aközben leforgott a hónap. Fölvirradt a rég óhajtott nap.

Albai abban a szegényes, köznapi ruhában, a melyet rendesen viselt, ment el az állampénztárba a negyedmilliót átvenni.

Kicsinyben mult, hogy ki nem fizették neki az összeget.

Albai szörnyűségesen megijedt. Egy pillanat alatt a gondolatok egész raja zúgott át agyán és szokatlanul gyötrő érzelmek remegtették szívét.

Hátha hamis ez a sorsjegy? Vagy talán valami turpisság van a dologban? A sorsolás alkalmával rendellenesség fordult elő, amely csak most utólag tudódott ki?

Szóval Albai egy rövid negyedóra alatt egy hosszú félév minden kínját állotta ki.

Végre aztán megkapta a vadonat új ezres bankókat. Hogy dobogott akkor a szíve: csaknem kiszakadt a melléből mámoros örömeiben, úgy rohant le a lépcsőkön, mintha kergetnék, alig hogy lélekezethez jutott.

A kaputól néhány lépésnyire öreg ember állott, a ki apró üstjében újjnyi kolbászkákat forralt.

Amint Albai megpillantotta azt az embert, valóságos éh-düh fogta el. Az imént lefolyt lelki rázkódtatás teljesen elgyöngítette, kifárasztotta. Kért egy pár kolbászt.

Oly mohón falta, hogy egy arra menő elegáns külsejű úri ember oda lépett hozzája s két hatost nyomott kezébe. Alkalmasint azt gondolta, látván Albai szegényes öltözetét és hiányosan táplálkozott testét, hogy milyen jól fog esni ennek a farkaséhségű szegény embernek, ha még egypár kolbászkát megehetik.

Albai elhülve nézte az előkelő urat és vissza akarta adni a kéthatost, büszkén kivágva:

– Gazdagabb vagyok én, mint az úr. Fogja a kéthatosát.

De aztán gondolt egyet és szó nélkül – zsebre tette.

Ezelőtt, mikor szegény betüszedő volt, még a munkájáért sem igen kapott pénzt, most pedig, mert negyedmilliomos, még azért is fizetik, mivel jó étvággal eszik.

Ez a gondolat döntő hatással volt életének további folyására.

És hirtelen átlátta, hogy az osztogatás és ajándékozás könnyelmű volta csupán a szegény embereknek való, akik nem tudják megbecsülni a vagyont, de a gazdagoknak szorgalmasan gyűjteniök és összehalmozniok kell a pénzt – egészen, a végtelenségig!

És Albai a főnyereményből nem adott senkinek semmit.